

තුන්වන පරිච්ඡේදය

බුදුන්වහන්සේගේ ස්වරූපය හා ගුණ

I

බුදුන්වහන්සේගේ ත්‍රිවිධ කායික පැතිකඩ

1. බුදුන්වහන්සේගේ හැඩහුරුකමින් හෝ උපලක්ෂණයන්ගෙන් උන්වහන්සේ දැනගැනීමට නොසෙවිය යුතුය. හේතුව හැඩහුරුකම හෝ උපලක්ෂණ නියම බුදුන්වහන්සේ නොවන නිසයි. නියම බුදුන්වහන්සේ යනු බුද්ධත්වයම වේ. බුදුන්වහන්සේ දැනගැනීමට ඇති සත්‍ය මාර්ගය බුද්ධත්වය අවබෝධ කරගැනීමයි.

බුදුන්වහන්සේගේ දැකුම්කළු රුව දැක කෙනෙක් බුදුන්වහන්සේ දැනී යයි කිවහොත් ඒ ඔහුගේ වැරදි දෘෂ්ටිය නිසා යැයි කිව හැක. එයට හේතුව සත්‍ය බුදුන්වහන්සේ ශාරීරික ලක්ෂණවලින් මිනිස් ඇසින් හඳුනා ගත නොහැකි නිසාය. නිවැරදි දර්ශනයකින් තොරව බුදුන්වහන්සේ හඳුනාගැනීම කිසිවෙකුට කළ නොහැක. උන්වහන්සේගේ ගුණදම් මිනිස් වචනයෙන් විස්තර කළ නොහැක. අප බුදුන්වහන්සේගේ ස්වරූපය ගැන කථාකරන්නේ නමුදු සදාතනික බුදුන්වහන්සේට සැලසුම් කරන ලද ස්වරූපයක් නැත. උන්වහන්සේට ඕනෑම ස්වරූපයකින් පෙනී සිටිය හැක. උන්වහන්සේගේ උපලක්ෂණ පිළිබඳ කථා කරන නමුදු එතුමන්ට

නිත්‍ය වශයෙන් උපලක්ෂණ නොමැත. උන්වහන්සේට ඕනෑම සහ උසස්ම උපලක්ෂණයන්ගෙන් පෙනී සිටිය හැක.

එබැවින් කෙනෙකු බුදුන්වහන්සේගේ ස්වරූපය නිත්‍ය වශයෙන් දැකී ද එසේ නැතිනම් උන්වහන්සේගේ ලක්ෂණයන් මනාව අවබෝධ කරගනී ද එහෙත් උන්වහන්සේගේ ස්වරූපයට හෝ ලක්ෂණයන්ට නොඇලේ ද ඒ තැනැත්තාට බුදුන්වහන්සේ මනාව දැකීමට හා මනාව වටහාගැනීමට හැකියාව ඇත.

2. බුදුන්වහන්සේගේ කය බුද්ධත්වයම වේ. හැඩයක් හා සාරයක් නැතිව එය නිති පැවැත්තේය. මතු ද පවතින්නේය. එය ආහාරයෙන් පෝෂණය කළ යුතු මානුෂික ශරීරයක් නොවන්නේය. ප්‍රඥාව සාරයක් වූ එය සදාකාලික සිරුරක් වේ. එනිසා බුදුන්වහන්සේට බියක් හෝ රෝගයක් නොමැත. එතුමාණෝ සදා අමරණීයයි.

එහෙයින් බුදුන්වහන්සේ බුද්ධත්වය පවතින තාක් කල් අන්තර්ධාන නොවේ. ප්‍රඥාලෝකයක් වශයෙන් බුද්ධත්වය පෙනී සිටින අතර මිනිසාට නව ජීවයක් දී ඔවුන් බුද්ධ ලෝකයෙහි උපත ලැබීමට හේතුකාරක වේ.

මෙය වටහා ගත්තෝ බුදුන්වහන්සේගේ දරුවෝ වෙති. ඔවුහු උන්වහන්සේගේ ධර්මය අනුගමනය කරති. එයට ගෞරව දක්වති.

එමෙන්ම එය අනාගත පරපුරට දායාද කරති. බුද්ධ බලයට වඩා විස්මයජනක වූ දෙයක් නොමැත.

3. බුදුන්වහන්සේගේ කය ත්‍රිවිධාකාරයි. එනම් ධර්මකාය, සම්භෝගකාය හා නිර්මානකාය යනුවෙනි.

ධර්මකාය වනාහී ධර්මයේ සාරයයි. එනම් එය සත්‍යම සාරය වන බවයි. ධර්මකාය අනුව සැලකීමේදී බුදුන්වහන්සේට හැඩයක් හෝ වර්ණයක් නැත. බුදුන්වහන්සේට හැඩයක් හෝ වර්ණයක් නැති නිසා උන්වහන්සේ කොතැනකින්වත් එන්නේ නැත. කොතැනකටවත් යන්නේ ද නැත. නිල් පැහැති ආකාශය මෙන් එතුමාණෝ සියල්ල මතුයෙහි පැතිර සිටිති. එමෙන්ම උන්වහන්සේ සියල්ල වන බැවින් කිසිවක් අඩු නැත.

උන්වහන්සේ පවතින්නේ මිනිසුන් එසේ සිතන නිසා නොවේ. මිනිසුන්ට අමතක වුවත් බුදුන්වහන්සේගේ පැවතීම නැති නොවේ. මිනිසුන් සතුවත් සිටින විට නොපැමිණීමට හෝ අලසව සිටින විට පැමිණීමට උන්වහන්සේ බැඳී නැත. උන්වහන්සේ මිනිසාගේ සියළු ආකාරයේ සිතුවිලි ඉක්මවති.

විශ්වයේ සෑම දිශාවම බුදුන්වහන්සේගේ සිරුරින් පිරී ඇත. සෑම තැනකට එය ගමන් ගැනේ. එය සදාකාලිකය. මිනිසා

උන්වහන්සේ විශ්වාස කෙරේ ද නොකෙරේ ද යන්නෙහි වෙනසක් නොමැතිව සෑම දිශාවකටම උන්වහන්සේගේ සිරුර පිහිටා ඇත.

4. සම්භෝග කාය බුදුන්වහන්සේගේ ස්වභාවය විදහාපායි. කරුණාවේ හා ප්‍රඥාවේ සංයෝගයයි. අප්‍රතිරූපී ජීවයක් වූ මෙය උපත හා විපත යන ලක්ෂණ තුළින් ද අධිෂ්ඨාන ලක්ෂණ තුළින් ද ශික්ෂණයෙන් සහ සිය නාමය හෙළි කිරීමෙන් ද ප්‍රකට කරන්නේ හුදෙක් සියලු සත්ත්වයින් මුදවා ගැනීම සඳහාය.

මේ ශරීරයේ සාරය වන්නේ කරුණාවයි. තව ද එහි ජීවය බුදුන්වහන්සේ මිනිසා මුදා ගැනීම සඳහාම වන්නකි. තෙල් ඉතිරිව තිබෙන තුරු නොනිවෙන ගිනිදැල්ල සේය. එසේම බුදුන්වහන්සේගේ කරුණාව මෙලොව සියලු ලෝකික ආශාවන් අවසන් වනතුරු නතර නොවන්නේය. සුළඟ දූවිලි ගසා හෙලන්නාක් මෙන් බුද්ධ කරුණාව සත්ත්වයාගේ දුක දුරු කරන්නේය.

නිර්මාන කාය බුදුන්වහන්සේගේ මුදාලීම සම්පූර්ණ වීමට ආධාර වේ. කායික වශයෙන් බුදුන්වහන්සේ ලොව පෙනී සිටිමින් මිනිසුන්ගේ ස්වභාවයන් හා හැකියාවන්ට අනුව උපත හා මරණය සහිත සසරින් ඉවත් වී නිවන් අත්පත් කරගැනීම සඳහා මාර්ගය පෙන්වා දුන්න. මිනිසුන්ට මාර්ගය පෙන්වා දීම සඳහා

බුදුන්වහන්සේ තම ශරීරයේ ලෙඩවීම, මරණය වැනි සියලු කරුණු යොදා ගනිති.

බුදුන්වහන්සේගේ ස්වරූපය මූලික වශයෙන් එකම ධර්මකාය වේ. එහෙත් මිනිසාගේ ස්වභාවය විවිධාකාර වන හෙයින් බුදුන්වහන්සේගේ ස්වරූපය විවිධාකාරව පෙනී යයි. මිනිසුන්ගේ විවිධාකාර ආශාවන් කටයුතු හා හැකියාවන් අනුව බුදුන්වහන්සේගේ හැඩරුව වෙනස්වන නමුත් බුද්ධ යනු ධර්මයෙහි සත්‍යවාදී බවයි.

බුදුන්වහන්සේට ත්‍රිවිධාකාර සිරුරක් ඇත්තේ නමුදු උන්වහන්සේගේ ආධ්‍යාත්මය හා අරමුණ එකක් වේ.

එනම් සියලු සත්ත්වයන් මුදවා ගැනීමයි. සියලු අවස්ථාවල බුදුන්වහන්සේ උන්වහන්සේගේ පාරිශුද්ධතාවයෙන් පෙනී සිටිති. නමුත් මෙම පෙනී සිටීම බුදුන්වහන්සේ නොවේ. හේතුව බුද්ධ යනු එබඳු ස්වරූපයක් නොවන නිසයි. බුද්ධත්වය සියලු තන්හි ඇත. සත්‍යාවබෝධයට හැකියාවක් ඇති සියලු දෙනා ඉදිරියේ එය පෙනී සිටියි.

II

බුදුන්වහන්සේගේ පහළ වීම

1. බුදුවරයෙකු මෙලොව පහළවන්නේ කලාතුරකිනි. දැන් බුදුවරයකු මෙලොව පහළ වී බුදුබව ලබා ධර්මය ලෝකයට හඳුන්වා දී සැකය නැමති දැල කපා එහි මූලය වන තෘෂ්ණාව ඉවත් කොට අකුසල මූලයන් වසා ඇත. අනභිභවනීයව උන්වහන්සේ ලෝකයේ සැරිසරති. බුදුන්වහන්සේට දක්වන ගෞරවයට වඩා අගනා දෙයක් වෙනත් නැත.

මෙලොව දුක් විදින ජනතාව ඉදිරියේ බුදුන්වහන්සේ පහළ වේ. දුක්විදින ජනතාව නොසලකා හැරීම උන්වහන්සේට දුෂ්කර කරුණක් වේ. උන්වහන්සේගේ එකම අරමුණ ධර්මය පතල කිරීම සහ එහි සත්‍යයෙන් මිනිසුන්ට ආශීර්වාද කිරීමයි.

අසාධාරණයෙන් හා වැරදි මිණුම්වලින් පිරුණ එමෙන්ම අතෘප්තිකර ආශාවන් සහ දුක් කම්කටොළු සමග නිරතුරුව ගැටෙමින් සිටින ලෝකයාට ධර්මය වටහා දීම ඉතාම දුෂ්කර කාර්යකි. බුදුන්වහන්සේ උන්වහන්සේගේ මහා කරුණාවක් මෙම ක්‍රියන් නිසා මේ බාධා සියල්ලටම මුහුණ දෙන සේක.

2. සියලු ලෝක සත්ත්වයාට බුදුන්වහන්සේ මිත්‍රයෙකි. ඉදින් බුදුන්වහන්සේ මිනිසෙකු විත්ත පීඩාවකට භාජනය වී සිටින බව

දන්තා සේක් නම් උන්වහන්සේ කරුණාවෙන් යුතුව ඔහුට පිහිට වෙති. මුලාවට වැටුණෙකු හමුවුණොත් සිය ප්‍රඥාලෝකය පතුරුවා මුලාව දුරලන සේක.

වසූ පැටවකු සිය මව සමීපයේ සතුටින් සිටින්නාසේ බුදුන්වහන්සේගේ දහම ඇසූ කෙනෙකු උන්වහන්සේගෙන් වෙන්ව යාමට නොකැමති වන්නේ බුදුදහමේ ඇති සතුට හා සාමය නිකැතින්ම ලැබෙන බැවිනි.

3. හඳ බැස යන විට අප හඳ නොපෙනී යයි කියමු. නැවත හඳ එනවිට හඳ පෙනේ යැයි කියමු. ඇත්ත වශයෙන්ම හඳ යන්නේත් නැත. එන්නේත් නැත. එහෙත් අහසේ එය නිරතුරුව දීප්තිමත්ව බැබළේ. බුදුන්වහන්සේ හරියටම හඳ වැනිය. එතුමාණෝ පෙනී නොපෙනී යන්නේ නොවේ. උන්වහන්සේ ඒ අයුරින් පෙනී යන්නේ මිනිසුන්ට කරුණාවෙන් ඉගැන්වීම සඳහායි.

අප සම්පූර්ණ හඳට පුරාහඳ යැයි කියමු. තවත් හඳේ හැඩයකට අඩහඳ යැයි කියමු. ඇත්තවශයෙන් හඳෙහි වෘත්තාකාර භාවය අඩු වැඩි වන්නක් නොවේ. බුදුන්වහන්සේ හඳ වැනිය. මිනිසුන්ගේ ඇස්වලට බුදුන්වහන්සේ පෙනුමෙන් විවිධාකාරව පෙනේ. නමුත් ඇත්ත නම් බුදුන්වහන්සේ වෙනස් නොවන බවයි.

ජනගහනය අධික නුවරක, නිදිබර ගමක, කන්දක හා ගංගාවක යන සියලු තන්හි හඳ දක්නට ලැබේ. ගැඹුරු පොකුණක, වතුර භාජනයක, පත්‍ර අග දිලෙන පිනි බිඳුවක එය දර්ශනය වේ. කෙනෙක් හැතැපීම සිය ගණනක් ගමන් ගන්නේ නම් හඳ ද හේ පසුපස එලෙසම ගමන් ගනී. මිනිසුන්ට හඳ විවිධත්වයෙන් යුතුව පෙනුනත් හඳ එලෙස වෙනස් නොවේ. බුදුන්වහන්සේ ද මිනිසා පසු පස ගමන් ගන්නා හා වෙනස්වන සුළු සිතෙන හඳ වැනිය. එහෙත් එතුමාණෝ සැබවින්ම එලෙස වෙනස් නොවෙති.

4. බුදුන්වහන්සේගේ පහළවීම සහ අන්තර්ධානය යන කරුණු හේතුවල නියාමයට අනුව විස්තර කළ හැකිය. එනම් හේතු සහ සාධකයන් යෝග්‍ය වන විට බුදුන්වහන්සේ පහළ වන සේක. හේතු සහ සාධක නුසුදුසු වන විට බුදුන්වහන්සේ ලෝකයෙන් අන්තර්ධාන වන සේක.

බුදුන්වහන්සේ පහළ වුවත් නොවුවත් බුද්ධත්වය එසේම පවතී. ලොවෙහි හා මිනිසුන්ගේ සිතුවිලි අනුව වෙනස් වන බුදුන්වහන්සේගේ පිළිරුව හැඳින, මනා සේ නුවණ උපදවාගෙන, ඉහත දැක්වූ ධර්මතාව දැනගෙන නිවන්මගට බැසිය යුත්තේය.

බුදුන්වහන්සේ යනු භෞතික වූ කයක් නොව බුද්ධත්වයම වන බව පැහැදිලි කරන ලදී. ශරීරය භාජනයක් මෙනි. මේ බඳුන බුද්ධත්වයෙන් පිරවූ විට එය බුදුන්වහන්සේ යැයි කීව හැක.

එමනිසා කිසිවකු බුදුන්වහන්සේගේ භෞතික කයට ඇලෙන්නේ නම් එමෙන්ම එය නැති වූ කල්හි ශෝකවන්නේ නම් ඔහුට සත්‍ය බුදුන්වහන්සේ දැකීමට නොහැකි වන්නේය.

සත්‍ය වශයෙන්, සියල්ලේ සත්‍ය ස්වභාවය නම් පහළවීමේ හා අතුරුදහන් වීමේ වෙනස, ඒමේ සහ යෑමේ වෙනස, හොඳ නරක පිළිබඳ වෙනස ඉක්මවා සිටීමයි. මෙලොව සියල්ල අසාර බවින් සමජාතීය වන්නේය.

එවැනි වෙනස් අදහස් ඇති වන්නේ මෙම සංසිද්ධීන් දකින අයගේ වැරදි නිගමන නිසාය. බුදුන්වහන්සේගේ සත්‍ය ස්වරූපය නම් පහළවීම හෝ අතුරුදහන්වීම නොවීමයි.

III

බුදුන්වහන්සේගේ ගුණ

1. බුදුන්වහන්සේට ලොව ගරුත්වය හිමිවන්නේ උන්වහන්සේගේ පංච ගුණයන් නිසාය. ශ්‍රේෂ්ඨ හැසිරීම, ශ්‍රේෂ්ඨ දෘෂ්ටිය, ශ්‍රේෂ්ඨ ප්‍රඥාව, ශ්‍රේෂ්ඨ දේශනා ශක්තිය හා සිය දහම අනුගමනය කිරීමට මිනිසා පෙළඹවීමේ ශක්තිය වේ.

තවද, අන්‍ය වූ ගුණ අටක් ද බුදුන්වහන්සේට සියලු සත්වයාගේ හිතසුව පිණිස කටයුතු කිරීමට උපකාර වන්නේය. එනම් උන්වහන්සේගේ දහම පිළිපැදීම හේතුකොට ගෙන ලෝකයාට ඉක්මනින් යහපත ගෙනදීමේ හැකියාව, හොඳ නරක නිවැරදිව තීරණය කිරීමේ හැකියාව, නිවැරදි මග ඉගැන්වීමෙන් මිනිසුන් නිවන කරා යොමු කිරීමේ හැකියාව, සමානාත්මතාවයෙන් සියලු සතුන්ට මගපෙන්වීමේ හැකියාව, තමා හුවා දැක්වීම හා අහංකාරකම දුරලීමේ හැකියාව, උන්වහන්සේ කී ආකාරයටම අනුගමනය කිරීමේ හැකියාව, කළ ආකාරයට කීමේ හැකියාව සහ මේ අයුරින් කටයුතු කිරීමෙන් සිය කරුණාසහගත අධිෂ්ඨානයන් මුදුන්පත් කර ගැනීම යන කරුණු වේ.

භාවනායෝගීව පිළිවෙත් රැකීමෙන් බුදුන්වහන්සේ සාමකාමී බව අභිංසක භාවයේ දීප්තිමත් භාවය හදවතේ සදාකාලික සතුට හා නිසංසලභාවය නිතැතින්ම ලබති. එතුමාණෝ සියලු මිනිසුන් කෙරෙහි සමානව සලකමින් ඔවුන්ගේ සිත්පිත්හි කෙලෙස්සහගත සිත් පිරිසිදු කරමින් සියලු සත්වයන්ට සතුට හා ප්‍රීතිය ලබාදෙන සේක.

2. මෙලොව සියල්ලන්ට බුදුන්වහන්සේ පියා හා මව වන සේක. දරුවකු උපත ලබා මාස දහසයකට පසු දෙමව්පියන් ඒ දරුවාට ළදරු බසින් කථාකළ යුතු වේ. ක්‍රම ක්‍රමයෙන් වැඩිහිටි බස පුරුදු කරයි. මෙලෙස දෙමව්පියන් සේ බුදුන්වහන්සේ පළමුව සියලු

සත්ත්වයන් මනාව රැකබලා ගැනීමෙන් පසු තම තමන්ගේ අභිවෘද්ධිය උදෙසා කටයුතු කර ගැනීමට ඉඩ හරිති. පළමුව එතුමාණෝ තම තමන්ගේ කැමැත්ත අනුව කටයුතු කිරීමට ඉඩ හැර ඉන්පසු උන්වහන්සේ ඔවුන්ගේ සාමය හා සැනසීමට කටයුතු කරති.

සිය භාෂාවෙන් බුදුන්වහන්සේ දේශනා කළ සේක. මිනිසුන් එම දේශනයන් වටහා ගන්නේ තම තමන්ගේ භාෂාවන් අනුවය.

උන්වහන්සේගේ චිත්ත ස්වභාවය මිනිස් සිත් ඉක්මවා යයි. එය වචනයෙන් පැහැදිලිව දැක්විය නොහැක. එහෙත් එය උපමා කථාවන් ඇසුරින් පමණක් දැක්වේ.

යම්සේ ගංගානම් ගඟ අශ්වයින් හා අලින්ගේ ගමනින් ද, මාළුන්ගේ හා ඉබ්බන්ගේ හැසිරීමෙන් ද කැලතෙන්නේ නමුදු ගංගාව පෙර සේ ගලා බසින්නේය. කෙතරම් බාධක ඇතිවුවත් නිසංසලව ගංගාව ගලා බසින්නේය. ඒ මහා ගංගාව වැනිය බුදුන්වහන්සේ. අන්‍ය දර්ශනයන් වැනි මාළුවන් හා ඉබ්බන් වතුරේ ජීනා ගැඹුරු ස්ථානයක් පසුකර යන්නේ ද ජල තරංගවලට අසු වෙමින් ජීනමින් එහා මෙහා යාමෙන් ද වැඩක් නොවන්නේය. බුදුන්වහන්සේගේ දහම ද එලෙස ගලා යයි.

3. බුදුන්වහන්සේගේ ප්‍රඥාව සර්ව සම්පූර්ණ වන්නේය. එය අත්තයන්ගෙන් වැලකී මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව රකින සියලු වචනයෙන් විස්තර කළ නොහැකි ද වන්නේය. සර්වඥ වූ එතුමාණෝ මිනිසුන්ගේ සිතුවිලි හා වේදනාවන් දැන ක්ෂණයකින් ලොව ඇති දෑ සියල්ල වටහා ගනිති.

තරු මහා සාගරයේ පිළිබිඹු වන්නා සේ මිනිසාගේ සිතුවිලි හා වේදනා බුදුන්වහන්සේගේ ප්‍රඥාව නැමති සාගර පතුලේ තැන්පත් වී ඇත. මේ හේතුව නිසා බුදුන්වහන්සේ සර්ව සම්පූර්ණව බුදුබව අත්පත් කළ තැනැත්තා ලෙස ද සර්වඥ ලෙස ද හඳුන්වනු ලැබේ.

බුදුන්වහන්සේගේ ප්‍රඥාව මිනිසුන්ගේ වියළි සිත ප්‍රබෝධමත් කරයි. එසේ මෙහෙයවා මෙලොව යථා තත්වය අවබෝධ කර දෙයි. හේතුවල දහම, ඇතිවීම් හා නැතිවීම් පිළිබඳ අවබෝධය ලබා දෙයි. බුදුන්වහන්සේගේ අපරිමිත ප්‍රඥාවේ ආධාරය නොලබන්නේ නම් මෙලොව මිනිසා කෙසේ නම් සත්‍ය අවබෝධ කරන්නේ ද?

4. බුදුන්වහන්සේ නිතරම බුදුන්වහන්සේ ලෙසට පෙනී නොසිටින සේක. සමහර විට උන්වහන්සේ අකුසලයේ වේශයෙන් ඉදිරිපත් වෙති. සමහරවිට ගැහැනියකගේ ස්වරූපයෙන් ද, දෙවියකුගේ ස්වරූපයෙන් ද, රජෙකුගේ ස්වරූපයෙන් ද පෙනී සිටිති. සමහර විට ගණිකා මඩමක හෝ සුදු පිරියක පෙනී සිටිති.

වසංගත රෝගය ඇති තැනක උන්වහන්සේ වෛද්‍යවරයෙකු සේ පෙනී සිටිති. යුද්ධයේදී උන්වහන්සේ සමාව දීම හා දුක් විඳින්නවුන් වෙනුවෙන් කරුණාව දැක්වීමේ දේශනා කරති. සෑම දේ සදාකාලිකයි සිතන අය සඳහා ඒවා තාවකාලික බව ද, අහංකාර හා මමත්වයෙන් යුතු අය සඳහා නිරහංකාරත්වය හා ආත්ම පරිත්‍යාගය පිළිබඳ දහම් දෙසති. කාමයේ ඇලී ගැලී සිටින්නවුන්ට ලෝකයේ ඇති දුක පහදා දෙති.

බුදුන්වහන්සේගේ කාර්යය වනාහි සියලු කටයුතුවල හා සියලු අවස්ථාවන්හි දී ධර්මකායෙහි (බුදුන්වහන්සේගේ පරම ස්වභාවය) ශුද්ධ සාරය ප්‍රකට කිරීමයි. එබැවින් බුදුන්වහන්සේගේ දයාව හා කරුණාව මේ ධර්මකාය තුළින් මිනිසුන්ට විමුක්තිය ලබාදෙමින් අපරිමිත ජීවයක් හා අපරිමිත ආලෝකයක් තුළින් ගලන්නේය.

5. ගිනිගෙන දැවී නැවත නැවත ගොඩනගන ගෙයකට ලොව සමාන කෙරේ. අවිද්‍යාවෙන් මුලාවී අඳුරේ ගැලී සිටින මිනිස්සු ක්‍රෝධයෙන්, අසතුටෙන්, ඊර්ෂ්‍යාවෙන්, අගතියෙන් සහ ලෝකික ආශාවන්ගෙන් සිය සිත් විනාශ කර ගනිති. ඔවුහු මවකගේ සෙනෙහස අවශ්‍ය දරුවන් වැන්නෝය. සියල්ලෝම බුදුන්වහන්සේගේ දයාව හා කරුණාව මත රඳා පවතී.

බුදුන්වහන්සේ ලොව සෑමගේ පියා ලෙස සැලකේ. සියලු මනුෂ්‍යයෝ උන්වහන්සේගේ දරුවෝ වෙති. බුදුන්වහන්සේ සියලු

ශාස්තෘවරයන්ගේ ශාස්තෘවරයාණෝය. ලොව සියල්ල අනිත්‍ය බවින් හා ඇති වී නැති වීමෙන් යුතුවේ. සියලු තන්හි දුක ම වේ. නමුත් මිනිසා නිශ්ඵල කාමුක ආශාවන් සොයා ඒවායේ ගැලී සිටින බැවින් මෙය පූර්ණ වශයෙන් තේරුම් ගැනීමට තරම් ඥානවන්ත නොවෙති.

මෝහයෙන් ගහණ මේ ලොව බුදුන්වහන්සේ දුටුවේ ගින්නෙන් දැවෙන ගෙයක් ලෙසටය. එබැවින් උන්වහන්සේ එයින් බැහැරව සාමය හා පිහිටක් සඳහා නිසංසල වනාන්තරය සොයා ගිය සේක. එහිදී උන්වහන්සේගේ මහා කරුණාවෙන් උන්වහන්සේ “මෙම වෙනස්වන සුළු හා වේදනාබර ලොව මා සතු වේ. මේ සියලු නුගත් හා අනවධානයෙන් යුක්ත ජනතාව මගේ දරුවෝ වෙති. ඔවුන් ඒ මෝහයෙන් හා දුකින් මුදාගත හැක්කේ මට පමණකි” යනුවෙන් අප අමතති.

බුදුන්වහන්සේ ධර්මයේ ශ්‍රේෂ්ඨ රජතුමා වන බැවින් උන්වහන්සේට තමා කැමති පරිදි ලොව සැමට දේශනා කළ හැක. බුදුන්වහන්සේ මිනිසුන්ට ආශීංසනය කිරීම සඳහා ලොව පහළ වෙති. ඔවුන් දුකින් මුදාලීම සඳහා උන්වහන්සේ ධර්මය දේශනා කළ සේක. එහෙත් මිනිසා සවන් ඒ කෙරෙහි යොමු කිරීමට නොහැකිව සිටී. ඒ සවන් තණ්හාවෙන් බිහිරිව ඇත.

උන්වහන්සේගේ දේශනයන් පිළිපදින්නෝ ජීවිතයේ දුක් විඳීමෙන් හා දුක්ඛිතභාවයෙන් මිදෙති. “මිනිසුන්ට තම ප්‍රඥාව මත රඳා පැවතීමෙන් පමණක් විමුක්තිය නොලැබේ. ශුද්ධාවෙන් මගේ ධර්මය අනුගමනය කළ යුතු” යැයි උන්වහන්සේ දෙසූහ. එබැවින් උන්වහන්සේගේ ධර්මයට ඇහුන්කම් දී එම දහම පිලිපැදිය යුතු වේ.

ଘରମଘର

පළමුවන පරිච්ඡේදය

හේතුවල ධර්මය

I

චතුරායාමි සත්‍යය

1. ලෝකය දුකින් සමන්විත වුවකි. ඉපදීම දුකකි. මහලු විය දුකකි. රෝගය හා මරණය දුකකි. අකමැති අය හා එක්වීම ද ආදරය කරන්නාවූන්ගෙන් වෙන් වීම ද වේදනාවකි. කෙනෙකුගේ ආශාවන් මුදුන්පත් කිරීම සඳහා දිරි ගැනීම ද දුකට හේතුවකි. සත්‍ය වශයෙන් ම ආශාවන්ගෙන් හා ඇලීම්වලින් යුතු ජීවිතය කරදරවලින් නිදහස් නොවේ. මෙය දුක්ඛ සත්‍යය නම් වේ.

මිනිසාගේ දුකට හේතුව නිසැකවම කායික ආශාවන් හා ලෝකික ආශාවන් පිළිබඳ මෝහය තුළ සිදුවන්නේය. මේ පිපාසාවන් හා මෝහයන්ගේ මුල පරික්ෂා කළ විට ඒවා ශාරීරික ආශාවන් මුල් කොට ඇති බව පෙනී යේ. ඒ අනුව ජීවත්වීමේ අධික කැමැත්ත පාදක කොට ඇති ආශාව සමහර විට මරණය ද නොතකමින් සුඛ වේදනාවන් සොයයි. මෙය දුකට හේතුව වශයෙන් හැඳින්වේ.

මිනිසාගේ දුක්විඳීමේ මුල්හේතුව වන ආශාව ඉවත් කළහැකි වන්නේ නම් සියලු සත්ත්වයා දුක් විඳීමෙන් මිදී යන්නේය. මෙය දුක හටගැනීම දුරලීම හෙවත් නිරෝධ සත්‍යය යනුවෙන් හැඳින් වේ.

ආශාවන් නැති දුක් නැති තත්ත්වයකට ළඟාවීම සඳහා එක්තරා නිශ්චිත මාර්ගයක් අනුගමනය කළ යුතුය. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ අංගයන් මෙසේය.

නිවැරදි දැක්ම, නිවැරදි සිතුවිලි, නිවැරදි වචන, නිවැරදි කර්මාන්ත, නිවැරදි ජීවිකාව, නිවැරදි උත්සාහය, නිවැරදි සිහිය සහ නිවැරදි සමාධිය වේ. මෙය දුක් නැති කර ගැනීමේ උතුම් ආර්ය සත්‍යය නම් වේ.

මිනිස්සු මේ සත්‍යයන් සිතේ මනාව ධාරණය කරගත යුතු වේ. හේතුව, ලොව සියල්ල දුකින් පිරුණු එකක් බැවිනි. කිසියම් කෙනෙකුට එයින් ගැලවීමට අවශ්‍ය නම් දුකට එකම හේතුව වන තණ්හාවේ බැමි කැපිය යුතුය. දුක් විඳීමෙන් යුතු මෙලොව ජීවිතය ගලවා ගත හැක්කේ නිවන් අත්පත් කර ගැනීමෙනි. නිවන් අත්පත් කරගත හැක්කේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය පිළිපැදීමෙන් පමණි.

2. නිර්වාණය අත්පත් කර ගැනීමට ආයුෂී සත්‍ය සතර මනාව දත යුතුය. මෙය මනාව වැටහීමෙන් තොරවන්නා ජීවිතයේ මායාවෙන් මුලාවෙන් නේ ඒ ඒ දෑ කෙරෙහි කුතුහලයක් ඇති කර ගන්නේය. මේ සත්‍ය සතර වටහා ගත් තැනැත්තන් “බුද්ධත්වයේ ඇස් ලබාගත්තවුන්” ලෙස හැඳින්වේ.

එබැවින්, බුදුන්වහන්සේගේ ඉගැන්වීම් අනුගමනය කිරීමට කැමැත්තන් මේ චතුරායුෂී සත්‍ය කෙරෙහි සිත යොමු කොට එහි අර්ථය වටහා ගැනීමට උත්සාහ කළ යුතු වේ. සියලු කාලයන්හි නියම ශාන්තුවරයකු නම් හේ මෙය වටහාගෙන එය අන් අයට ද උගන්වන්නෙක් වන්නේය.

චතුරායුෂී සත්‍යය මනාව අවබෝධ කරගත් තැනැත්තා ආයුෂී අෂ්ටාංගික මාර්ගය මගින් ලෝභයෙන් ඇත් කරවන්නේය. ලෝභය ප්‍රහීන කළ තැනැත්තා ලොව අන් අය සමඟ සටන් නොකරයි. සතුන් නොමරයි. සොරකම් නොකරයි. කාමයේ වරදවා නොහැසිරෙයි. වංචා නොකරයි. නොහොබිනා වචන පාවිච්චි නොකරයි. ප්‍රයෝජන සඳහා උද්දාම බස් නොකියයි. ඊර්ෂ්‍යා නොකරයි. ක්‍රෝධ නොකරයි. සියල්ල අනිත්‍ය බව අමතක නොකරයි. හෙතෙම අසාධාරණ කෙනෙක් නොවන්නේය.

3. ආර්ය මාර්ගය අනුගමනය කිරීම අඳුරු කාමරයකට අතේ එළියක් ඇතිව ගමන් ගන්නා සේය. අඳුර මැකී යයි. ඉන්පසු කාමරය ආලෝකයෙන් දීප්තිමත් වේ.

චතුරායඝී සත්‍ය අවබෝධ කරගන්නා වූ එමෙන්ම ආර්ය මාර්ගයේ ගමන් ගන්නා වූ තැනැත්තා අවිද්‍යා අන්ධකාරය නසන ප්‍රඥාලෝකය හිමි කරගත් තැනැත්තෙක් වේ.

චතුරායඝී සත්‍යය පෙන්වා දීමෙන් ම බුදුන්වහන්සේ මිනිසුන්ටමග පෙන්වති. එය හොඳින් වටහාගත් අය නිර්වාණය අවබෝධ කර ගනිති. ඔවුහු ලොව අවිද්‍යාවෙන් යුතුව සැරිසරන අන් අය යහමග යැවීමටමග පෙන්වන්නෝය. ඔවුහු විශ්වාස කිරීමට සුදුස්සෝය. චතුරායඝී සත්‍යය මනාව අවබෝධ කරගත් විට ලොකික ආශාවන්ගේ සියලු මූලයන් වියලී යයි.

චතුරායඝී සත්‍ය වටහා ගන්නා බුදුන්වහන්සේගේ අනුගාමිකයෝ අනිත් සියලු සත්‍යයන් ද දන්නෝ වෙති. සියලු අර්ථයන් දැනගැනීමට ප්‍රඥාව සහ අත්තර්ඥානය ඔවුහු ලබා ගනිති. ලෝකයාට ධර්මය දේශනා කිරීමේ හැකියාව ද ඔවුන්ට නිතැතින්ම ඇත්තේය.

II

හේතුවල ධර්මය

1. ලොව සියලු සත්වයාගේ දුකට හේතු ඇත. තවද එම දුක අවසන් කරනමගක් ද ඇත. එයට හේතුව ලොව සියල්ල හේතුප්‍රත්‍යයන්ගේ සහගාමී ක්‍රියාවලියේ ප්‍රතිඵලයක් බැවිනි. මෙම හේතුප්‍රත්‍යයන් වෙනස්වීමෙන් සහ නැතිවීමෙන් සියල්ල අතුරුදන් වේ.

වර්ෂාව පතිත වේ. සුළඟ හමයි. පැලවල මල් හටගනී. කොළ මෝරා සුළඟට හමායයි. මේ සියලු සංසිද්ධීන් හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් එකිනෙකට සම්බන්ධය. ඒවා හේතුප්‍රත්‍යයන් විසින් ඇතිකරවන ලද්දේය. එමෙන්ම හේතුප්‍රත්‍යයන් වෙනස්වීමෙන් හා නැතිවීමෙන් ඒ සියල්ල අතුරුදන් වේ.

දෙමව්පියන්ගේ සංසර්ගයේ හේතුවෙන් කෙනෙකු උපත ලබයි. ඔහුගේ ශරීරය ආහාරවලින් පෝෂණය වේ. ඉගෙනීම හා අත්දැකීම්වලින් ඔහුගේ ආධ්‍යාත්මය දියුණු කෙරේ.

එබැවින් කය හා ආධ්‍යාත්මය යන දෙක ම හේතුප්‍රත්‍ය හා සම්බන්ධය. හේතුප්‍රත්‍ය වෙනස්වීමෙන් ඒවා වෙනස් වේ.

යම්සේ දැලක් ගැට සමූහයකින් සකස් කෙරේ ද එලෙසම මෙලොව සියල්ලන්ම ගැට සමූහයකින් එකිනෙකට සම්බන්ධය. යම් කෙනෙකු ඒ දැලේ දැල් ඇසක් ස්වාධීන යැයි සිතන්නේ නම් හේ වැරදිය.

දැල් ඇස් සමූහයක් එක් කිරීමෙන් සාදන ලද නිසා එය දැලක් යැයි කියනු ලැබේ. තවද, සෑම දැල් ඇසකටම අතින් දැල් ඇස් හා සම්බන්ධව ස්ථානයක් හා වගකීමක් ඇත.

2. මල් පිපෙන්නේ බොහෝ හේතු සාධක ඇතිව කාලෝචිතවය. කොළ හැලෙන්නේ ද කාලය අනුව හා යථා තත්ත්වය අනුව වේ. මල් වෙන වෙනම නිදහස්ව පහළ වන්නේ නැත. කොළයක් ද එහි කාලයෙන් පිටස්තරව නොවැටේ. මෙලෙස සියල්ලටම එහි හටගැනීමක් හා නැතිවීමක් ඇත. වෙනසක් නැතිව කිසිවක් ස්වාධීන විය නොහැක.

මෙලොව පවත්නා සදාකාලික හා නොවෙනස්වන නීතිය නම් හේතුවල ධර්මය හේතුකොට ගෙන ඇතිවෙන බවත්, එම ධර්මතාව මතම සියලු දේ නැති වන බවත්ය. හැමදෙයම වෙනස් වේ, කිසිවක් නිරන්තරව නොපවතී.

III

පටිච්ච සමුප්පාදය

1. මිනිසාගේ ශෝකයට, වැලපීමට, දැඩි කායික මානසික වේදනාවන්ට මූල කොහේ ද? එය හුදෙක් “මිනිසා සාමාන්‍යයෙන් ආශාහරිතය” යන කාරණය තුළ ම දැකිය නොහැකි ද?

ඔවුහු ධනය, ගෞරවය, සැපපහසුව, සතුට, ප්‍රබෝධය සහ සැපයෙහි ගැලුණ ජීවිත සඳහා ඇති ආශාවම මිනිසුන්ගේ දුකට මූල බව නොදැන ඒවායෙහිම ඇලී සිටිති.

එහි ආරම්භයේ සිටම ලෝකය ක්‍ෂණික විනාශයන්ගෙන් ගහන වුවක් වන අතර, ඊට අමතරව නොවැලැක්විය හැකි හේතූන් උඩ රෝගී වීම, මහළු වීම හා මරණය ඇති වන්නේය.

එහෙත් කෙනෙකු සුපරීක්‍ෂාකාරීව මේ හේතූන් සොයා බලන්නේ නම් අපරිමිත තෘෂ්ණාව හේතූකොට ගෙන මේ දුක්විඳීම සිදුවන බැව් දැනගත හැකි වේ. ධන තෘෂ්ණාව දුරලීමට හැකි වේ නම් මිනිසාගේ දුක්විඳීම අවසන් වන්නේය.

අවිද්‍යාව මිනිසාගේ මනස තෘෂ්ණාවෙන් පිරුණු එකක් බවට පත්කරයි.

මිනිස්සු හේතුවල ධර්මතාව නොදැනීම හේතුවෙන් මෙය සිදුවේ.

අවිද්‍යාව හා තෘෂ්ණාව හේතුවකට ගෙන මිනිසා නරක ආශාවන්ගෙන් යුතුව නොලැබෙන දෑ ලබා ගැනීමට අසහනයෙන් හා අනවබෝධයෙන් වෙහෙසෙයි.

තෘෂ්ණාව හා අවිද්‍යාව නිසා මිනිසා විවිධත්වයක් ඇතැයි සිතුවත් ඇත්තවශයෙන් එලෙස විවිධත්වයක් නොමැත. සහජයෙන්ම මිනිසාගේ හැසිරීමේ හරි හෝ වැරදි යැයි වෙනසක් නැත. නමුත් මිනිසා අවිද්‍යාව නිසා එවැනි වෙනසක් ඇතැයි සිතා ඒවා හරි හෝ වැරදි බවට නිගමනය කරයි.

අවිද්‍යාව හේතුවකට ගෙන මිනිස්සු නිතරම වැරදි කල්පනා සහිතව නිවැරදි දැක්මකින් තොරව මමත්වයෙහි එල්බ ගෙන වැරදි ක්‍රියා කරති. එහි ප්‍රතිඵලය වශයෙන් ඔවුහු මූලා කරන සුලු හවයට බැඳෙති.

මිනිසා සිය හැකියාවන්ගෙන් උපරිම ප්‍රයෝජන ගෙන සිත ඒ බීජය රෝපනය කරන භූමිය ලෙස ගෙන අවිද්‍යාව නැමැති වලාවෙන් වැසී යන තෘෂ්ණා නැමැති වර්ෂාවෙන් සාරවත් කරමින් ආත්මාර්ථකාමීත්වය නැමැති වාරිමාර්ගවලින් ජලය ලබාදෙමින් මුළාව තමන් සමඟම ගෙන යන්නේය.

2. ඇත්තෙන්ම සියලු වැලපීම් දුක් වේදනාවලට හේතු වන්නේ ඔවුන්ගේම සිතය.

මේ මායාවෙන් යුතු ලොව සිතේ සෙවනැල්ල මිස කිසිවක් නොමැත. තවද එම සිතින්ම ලොව නිවන් අත්පත් කර ගැනීම ද සිදු වේ.

3. මෙලොව වැරදි මත තුනක් ඇත. මේ ත්‍රිවිධාකාර වැරදි අදහස්වලට බැඳී සිටින්නේ නම් මෙලොව සියල්ල ඒකාකාරවම ප්‍රතිඤ්ඤා කරන්නේය. පළමු වැන්න නම් මිනිසාගේ අත්දැකීම් සියල්ල ඉරණම උඩ රඳා පවතින බවයි. දෙවැන්න මෙලොව සියල්ල දෙවියන් විසින් ඇති කළ බවත් ඒ දෙවියන්ගේ කැමැත්ත උඩ පාලනය කෙරෙන බවත්ය. තෙවැන්න නම් මෙලොව සියල්ල හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් තොරව ඉබේම සිදුවන බවයි.

සියල්ල ඉරණම හේතුවකට ගෙන සිදුවන්නේ නම් හොඳ ක්‍රියා හා නොහොඳ ක්‍රියා කලින්ම තීරණය වූ දෙයක් වන්නේය. දුක සැප ද එසේමය. කලින් තීරණය නොවූ කිසිදෙයක් සිදු නොවන්නේය. එවිට සංවර්ධනය හා දියුණුව සඳහා කෙරෙන සියලුම මානුෂික සැලසුම් හා උත්සාහයන් නිශ්චල වනු ඇත. මිනිසා බලාපොරොත්තුවෙන් තොර වන්නේය.

අතින් මතයන් පිළිබඳව ද එය එසේම වන්නේය. මක්නිසාද යත්, සියල්ල නොහඳුනන දෙවියකු අතින් හෝ අහඹුයෙන් සිදුවීම අනිවාර්ය නම් මිනිසාට ඇත්තේ ඊට නතු වීම හැර අන් කුමන බලාපොරොත්තුවක් ද? මෙම මත දරන මිනිසුන් ඥානවන්තව ක්‍රියා කිරීමට හා නරකින් වෙන් වීමට බලාපොරොත්තු නොවීම හා උත්සාහ නොවීම පුද්ගලයට කරුණක් නොවේ.

ඇත්ත වශයෙන් මේ ත්‍රිවිධ සංකල්පයන් නැතහොත් මතයන් සියල්ල වැරදිය. සියල්ල හේතුවල සම්බන්ධතාව මත ගොඩ නැගුණු සත්තතියකි.

දෙවෙනි පරිච්ඡේදය

චිත්තමාත්‍රතාවාදය හා ධර්මයන්ගේ යථා තත්ත්වය

I

අනිත්‍ය භාවය හා නිෂ්පුද්ගල බව

1. සිත හා කය අන්‍යෝන්‍ය හේතූන්ගෙන් ඇතිවන්නේ නමුත් ආත්මීය පුද්ගලයෙකු සිටී යැයි එයින් ගම්‍ය නොවේ. මාංශ කය මූලධාතුන් එකතු වී සෑදුනකි. එබැවින් එය අනිත්‍යය.

ඉදින් ශරීරය ආත්මීය නම් එය සිතන ආකාරයෙන් එය කටයුතු කරනු ඇත.

රජ කෙනෙකුට සිය කැමැත්ත අනුව අගය කිරීම හෝ දඬුවම් දීමට පුළුවන්කමක් ඇත. එහෙත් අකමැත්තෙන් වුව ද ඔහු ද රෝගී වේ. දිරාපත් වේ. අකමැත්තෙන් වුව ද හෙතෙම වෘද්ධවියට පත් වේ. ඔහුගේ ධනයට හා පැතුම්වලට කළ හැකි දෙයක් නැත.

සිත ද ආත්මීය නොවේ. මිනිස් මනස හේතුප්‍රත්‍යයන්ගේ එකතුවකි. එය නිතරම වෙනස් වන සුළු වේ.

ඉදින් සිත ආත්මීය වේ නම් එය සිතන පරිදි ඒ ඒ දේ හා මේ දැ කිරීමට හැකිවිය යුතුය. නමුත් සිත නිතරම හරි දෙයින් ඇතට ගමන් කරයි. නරක දේ පසුපස පන්නයි. සිත පතන ආකාරයටම සිදුවන කිසිවක් නොමැතිය.

2. කෙනෙකු අපේ ශරීරය ස්ථාවර හෝ ස්ථිර නොවූ දෙයක් දැයි අසන ප්‍රශ්නයට පිළිතුරු වශයෙන් “ස්ථිර නොවූ” දෙයක් යැයි නිතැතින්ම පිළිතුරු ලැබෙනු ඇත.

කෙනෙකුගෙන් ස්ථිර නොවූ පැවැත්ම සැප ද නැතහොත් දුක්සහගත දැයි ඇසුවොත් පිළිතුරු වශයෙන් සාමාන්‍යයෙන් ඔහුට කිව හැක්කේ “දුක්සහගත” බවයි.

යම් මිනිසෙකු එවැනි අනිත්‍ය වූ වෙනස්වන සුළු වූ දුකින් පිරුණු එකක් ආත්මීය වශයෙන් විශ්වාස කරන්නේ නම් එය බලගතු වරදකි.

මිනිස් සිත ද අස්ථිරය. දුක ද එබඳුය. එයට ආත්මීය යැයි කිව හැකි කිසිවක් නැත.

පුද්ගල ජීවිත ගොඩනගන අපේ සත්‍ය සිරුර හා සිත, තවද එය වටා ඇති බාහිර ලෝකය “මම” සහ “මාගේ” යන සංකල්පවලින් ඉඳුරාම වෙනස් වේ.

අපිරිසිදු ආශාවලින් වැසුණු ප්‍රඥාවේ බලපෑමක් නැති සිතම “මම හා මාගේ” යන සිතුවිල්ල මුරණ්ඩු ලෙස අල්ලාගෙන සිටියි.

ශරීරයක් ඒ හා බැඳුණු පරිසරයක් යන දෙකම අන්‍යෝන්‍ය හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගෙන ඇති නිසා ඒවා නිරන්තරව වෙනස් වේ. එහි අවසානයක් නැත.

මිනිස් සිත අවසානයක් නොමැතිව වෙනස්වන සුළු දෙයකි. එය ගංගාවක ගලායන චතුර සේ ද ඉටිපන්දමක දැල්වෙන ගිනිදර සේ ද ඔබ මොබ පනින වානරයෙකු සේ ද සුළු මොහොතකට වත් විවේකයක් නොගන්නා දෙයකි.

නුවණැති මිනිසාට නිවන් අත්පත් කර ගැනීමට අවශ්‍ය වෙතොත් මේ බැව් දැන සිතට හා කයට ඇති බැඳීම දුරලන්නේය.

3. මෙලොව කිසිවෙකුට ඉෂ්ට කරගත නොහැකි දෑ 5 ක් ඇත. පළමුවැන්න, ඔහු වයසට පත්වන විට වයසට යෑම නතර කිරීම,

දෙවැන්න ලෙඩ වීම නතර කිරීම, තෙවැන්න මරණය නතර කිරීම, හතරවැන්න අභාවයක් ඇති කල්හි නැතැයි කීම, පස්වැන්න වැයවීම නැතැයි කීම.

මෙලොව සාමාන්‍ය ජනයා කවදා හෝ මෙම කරුණුවල එල්ලගෙන එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් දුක් විඳිති. නමුත් බුදුන්වහන්සේගේ ධර්මය ඇසූ අය එලෙස දුක් නොවිඳිති. මන්ද යත් ඔවුන් මේ සියල්ල වැලැක්විය නොහැකි දේ ලෙසට පිළිගනිති.

මෙලොව සත්‍ය සතරක් ඇත. එක, අවිද්‍යාවෙන් සියලු සත්ත්වයා ඇති වේ. දෙක, සියලු කාමවස්තු තාවකාලිකය. ස්ථිර බවක් නොමැත. එමෙන්ම දුක් සහිතය. තුන, පවතින සියලු දෑ ද තාවකාලිකය. අස්ථිරය. දුක් සහගතය. හතර, ආත්මය යැයි කිවහැකි දෙයක් නොමැත. මගේ යැයි දෙයක් මෙලොව නොමැත.

සියල්ල අනිත්‍යය, වෙනස්වන සුළුය, එමෙන්ම සාරයක් නැත යන ධර්මතාවන් මෙලොව බුදුවරයකුගේ පහළ වීම හෝ නොවීම සමඟ සම්බන්ධතාවක් නොමැත. මේ සත්‍යයන් ස්ථිරය. බුදුන්වහන්සේ මෙය පිළිබඳව මනාව දනිති. එබැවින් සියලු සත්වයාට ධර්මය දේශනා කරති.

II

වික්‍රමානුකා වාදය

1. අවිද්‍යාව සහ බුද්ධත්වය යන දෙකම සිතේ ඇතිවන්නකි. එමෙන්ම සිතේ ක්‍රියාකාරීත්වයන් හේතුකොට ගෙන සියලු පැවැත්ම හෝ සංසිද්ධීන් හටගනී. මායාකාරයකුගේ අතින් නා නා ද්‍රව්‍ය බිහිවන්නාක් මෙනි.

සිතේ ක්‍රියාකාරීත්වය අප්‍රමාණයි. එය ජීවිත වටපිටාව ඇති කරන්නේය. අපිරිසිදු සිත අපිරිසිදු පරිසරයක් හදයි. පිරිසිදු සිත පිරිසිදු පරිසරයක් තනයි. ඒ නිසා සිතේ ක්‍රියාකාරීත්වයට වඩා පරිසරයන්ට සීමා නැත.

කලාකරුවකු විසින් අදින ලද චිත්‍රයක් පරිද්දෙන් සිතේ ක්‍රියාකාරීත්වයන් මගින් පරිසරයන් නිර්මාණය වේ. බුදුන්වහන්සේ විසින් නිර්මාණය කරන ලද පරිසර පිරිසිදු මෙන්ම කෙලෙස්වලින් ද තොර වන අතර, සාමාන්‍ය මිනිසුන් විසින් මවන පරිසර එලෙස නොවේ.

දක්‍ෂ විත්‍ර ශිල්පියෙකු විවිධ ලෝකවල විත්‍ර නිර්මාණය කරන්නාක් මෙන් සිත විවිධ හැඩයන් නිර්මාණය කරයි. මනසින්

නිර්මාණය නොකරන ලද කිසිවක් මෙලොව නැත. බුදුන්වහන්සේ අපගේ මනස බඳුය. සචේතනික සත්ත්වයෝ බුදුවරු හා සමාන වෙති. ඒ නිසා මනස අතරත වෙනසක් නැත. බුදුවරු හා සචේතනික සත්ත්වයෝ සියල්ල නිර්මාණය කිරීමේ හැකියා ඇත්තෝ වෙති.

බුදුන්වහන්සේට සියල්ල පිළිබඳ නිවැරදි අවබෝධයක් ඇත. එය මැරෙන මනසින් සකසන ලද්දකි. එබැවින් මෙය හොඳින් දන්නා අයට සත්‍ය බුදුන්වහන්සේ දැක ගැනීමේ හැකියාව ඇත.

2. සිය අවට පරිසරය නිර්මාණය කරන සිත කිසිදා මතකයන්, බිය හෝ වැලපීමවලින් නිදහස්ව නොපවතී. අතීත, වර්තමාන මෙන්ම අනාගතයේ ද එය එසේය. මක්නිසාද මේවා අවිද්‍යාව හා තෘෂ්ණාව නිසා ඇති වී ඇති බැවිනි.

අවිද්‍යාව හා තෘෂ්ණාව නිසා මෝහය නමැති ලෝකය උපදී. එමෙන්ම සියළුම අන්‍යෝන්‍ය හේතුප්‍රත්‍ය පිළිබඳ මහාජාලය සිත තුළම පවතී. වෙනත් ස්ථානයක නොවේ.

ජීවය හා මරණය යන දෙකම සිතින්ම හටගනී. සිත තුළම පවතී. ඒ නිසා ජීවිතය හා මරණය සම්බන්ධ සිත යන විට ජීවිතය හා මරණය නමැති ලෝකය ද ඒ සමග යයි.

මෝහයෙන් විකෘෂිත වූ මනස තුළින්ම අනවබෝධ ජීවිතයක් හටගනියි. මනසින් පිටස්තරව මෝහයක් නැතැයි යන කරුණ අප දැනගන්නේ නම් විකෘෂිත වූ මනස පැහැදිලි වේ. එවිට අපි අපිරිසිදු වාතාවරණයක් ඇති කිරීම නතර කර දමන බැවින් නිර්වාණය අවබෝධ කර ගනිමු.

මෙලෙස ජීවිතය හා මරණය ඇති කරන්නේ සිතය. එය සිතට බැඳී පවතී. එය සිත විසින් පාලනය කරයි. සෑම අවස්ථාවකදීම සිත ප්‍රමුඛව පවතී. දුක් සමූහය උපදින්නේ මුලා වූ මනසිනි.

3. එබැවින් සියලු දෑ ප්‍රධාන වශයෙන් සිතින් පාලනය කෙරේ. තවද සිතින්ම ඒවා නිර්මාණය වේ. කරත්තය ඇද යන්නාවූ ගොනාගේ කකුල් පිටුපසින් ඇදෙන රෝදය සේ කෙනෙකු අකුසල් සිතින් කියන වචන සහ කරන ක්‍රියාවල නරක විපාක පසුපසින් පැමිණේ.

නමුත් කෙනෙකු හොඳ සිතින් කථා කෙරේ ද ක්‍රියා කෙරේ ද තමා පිටුපස එන ඡායාව මෙන් සැප ලුහුබඳී. අකුසල කර්මයන්ගෙන් යුතු තැනැත්තා පසුපස නිතර “මම වැරදි දේ කෙරුවෙමි.” යන හැඟීම පැමිණෙයි. මෙම මතකයන් ඔහුගේ ඊළඟ ජීවිතවලදී නොවැලැක්විය හැකි අයුරින් විපාක ලබාදෙයි. නමුත් යහපත් ක්‍රියාවන්හි යෙදෙන්නෝ වෛතසික ප්‍රබෝධය ලබන්නෝ වෙති. “මම යහපත් දෙයක් කෙළෙමි” යන්න තවත් සිතේ ප්‍රබෝධය

ඇති කරන්නේය. මේ ක්‍රමයන් දියුණු වී මතු ආත්මවලදී ද ප්‍රීතිය හා සතුට ලබා දෙයි.

මනස අපිරිසිදු නම් එම මනස බොරළු ගල් සහිත අමාරු මාර්ගයක වැටී වැටී යාමට පාදයන්ට ඉඩ සලසනු ඇත. බොහෝ වැටීම් සහ දුක් වේදනාවන් එහි තිබෙනු ඇත. එහෙත් පිරිසිදු සිතක් ඇත්තේ නම් මාර්ගය යහපත් පහසු එකක් වීමෙන් නිසංසල වාරිකාවකටමග පෑදේ.

සිත හා කය දෙකින්ම පිරිසිදු වූ තැනැත්තා මමත්වයේ දැල් සිඳි වැරදි හැඟීම් හා අකුසල කර්ම විපාකයන් ද දුරලා බුදු බව සඳහා ගමන් ගන්නේය. නිසංසල සිතක් ඇති හෙතෙම සැනසීම ලබයි. තමාගේම සිත දියුණු කිරීමට උත්සාහයෙන් හා ධෛර්යයෙන් දිවා රාත්‍රී එහි නියැලී සිටින්නේය.

III

ධර්මයන්ගේ යථා තත්ත්වය

1. මෙලොව සියලු දෑ හේතු ප්‍රත්‍යයන් හේතුකොට ගෙන සිදුවන බැවින් ඒවායේ මූලික වශයෙන් වෙනසක් නොමැත. මිනිසාගේ අනුවිත හා අසාධාරණ සිතුවිලි හේතුකොට ගෙන මෙහි විවිධාකාරීත්වයක් පෙනී යයි.

අහසේ නැගෙනහිර හා බටහිර යැයි වෙනසක් නැත. එහෙත් මිනිසා මනාකල්පිත ලෙස එලෙස වෙන්වෙන්ව දක්වන්නේ අවසානයේදී ඒ වෙන්කිරීම විශ්වාස කොට අදහයි.

ගණන් සංඛ්‍යාවල එකේ සිට අනන්තය දක්වා ඇති සියල්ල සම්පූර්ණ සංඛ්‍යාවෝ වෙති. එමෙන්ම ඒ සංඛ්‍යාවෝ වෙනස් වටිනාකම් නොදරති. එහෙත් මිනිසා සිය පහසුව සඳහා එම වෙනස ඇති කරයි. වෙනස් ප්‍රමාණයක් දැක්වීමට ඒවා යොදා ගනිති.

සහජ වශයෙන් ජීවිතයේ උපත හා විනාශයේ වෙනසක් නොමැත. මිනිසා උපත හා මරණය යනුවෙන් එහි වෙනසක් දක්වයි. ක්‍රියාවන්හි ද හරි වැරදි වශයෙන් වෙනසක් නොමැත. නමුත් මිනිසා තමාගේ පහසුව සඳහා එලෙස සකස් කර ගනී.

බුදුන්වහන්සේ මෙම වෙනස්කම් කිරීම්වලින් වෙන්ව වසති. ලොව පාවෙන වලාවක් මෙන් උන්වහන්සේ දකිති. බුදුන්වහන්සේට සියලුම විද්‍යාමාන දේ මායාවකි. මනස විසින් අල්ලා ගන්නා ලද එමෙන්ම අතහරින ලද සියල්ල අසාර බව උන්වහන්සේ දකිති. මේ අයුරින් උන්වහන්සේ එබඳු සිතුවිලි සහ ප්‍රතිබිම්බයන් නමැති අනතුරු ඉක්මවා සිටිති.

2. මිනිස්සු තමා මවාගත් සැප පහසුකම් සඳහා ඒ ඒ දේ දැඩිව අල්ලා ගනිති. ධන නිධාන, ගෞරව සම්මානයන් ඔවුහු දැඩිව අල්ලා ගනිති. සාහසික ලෙස මරණයට පත්වන ජීවිතයට බැඳෙති.

පැවැත්ම හා නොපැවැත්ම, හොඳ නරක, හරි වැරදි යන කරුණු අතර පදනම් රහිත වෙනසක් ඔවුහු කරති. මිනිසුන්ට ජීවිතය යනු අල්ලා ගැනීමේ සහ බැඳීමේ සන්තතියකි. මේ නිසා දුක් වේදනා නමැති මායාවන් සත්‍ය වශයෙන් ඔවුන්ට පිළිගැනීමට සිදු වේ.

එක් කලෙක සංචාරයක ගිය මිනිසෙක් ගංගාවක අද්දරට පැමිණියේය. ඔහු තමාටම මෙසේ කියාගත්තේය. “ගංගාවේ මේ පැත්ත ගමන් කිරීමට අපහසු භයානක පැත්තකි. නමුත් අනෙක් පැත්ත මීට වඩා පහසු හා ආරක්‍ෂා සහිත වේ. නමුත් මා එතෙර වන්නේ කෙසේ ද?” එබැවින් හෙතෙම ගස්වල අතු වලින් පාරුවක් සාදා ප්‍රවේශමෙන් ගඟ තරණය කළේය. ඉන්පසු හෙතෙම තමාම සිතා ගන්නේ, “මේ පාරුව ගංගාව තරණය කිරීමට මට බොහෝ සේ ආධාර විය. මම එය දිරාපත්වීමට ගංගාව අද්දර නොතියමි. මම එය රැගෙන යමි”. මේ අයුරින් ඔහු කැමැත්තෙන්ම අනවශ්‍ය බරක් භාර ගත්තේය. මේ මිනිසා බුද්ධිමතෙකු යැයි කිව හැකි ද?

මෙම උපමා කථාව අපට හොඳ පාඩමක් උගන්වන්නේය. එනම් හොඳ දෙයක් වුවත් එය අනවශ්‍ය බරක් නම් දුරලිය යුතුය.

නරක දෙයක් නම් එය වඩාත්ම දුරලිය යුතුය. බුදුන්වහන්සේ සිය ජීවිතයේ දී එල රහිත අනවශ්‍ය සාකච්ඡාවන්මග හැරීම සිරිතක් වශයෙන් අනුගමනය කළහ.

3. ද්‍රව්‍යයන්ගේ ඒම හා යාම සිදු නොවේ. දෘෂ්‍යමාන හා අකුරුදන් වීම ද සිදු නොවේ. එබැවින් කෙනෙකුට වස්තූන් ලැබීම හෝ නොලැබීම සිදුනොවේ.

වස්තූන් විද්‍යමාන වීම හෝ නොවීම ගැන බුදුන්වහන්සේගේ දහමින් ඉගැන්වේ. දෘෂ්‍යමාන බව හා ස්ථාවර බවක් නොමැති බැව් උන්වහන්සේ හොඳින් දේශනා කළ සේක. මෙලෙස ලොව ස්ථිර බවක් කිසිම දෙයක නොමැති බැව් ඔප්පුකොට ඇත. ඒ සමඟම එහි හේතු හා සාධක අතර සම්බන්ධයක් ඇති බැවින් එය ස්ථිර තත්ත්වයෙන් සදාකාලික බැව් ද කිව නොහැක.

මිථ්‍යා වැටහීමේ හේතු සාධක හේතූකොට ගෙන අප නොමග යමු. සැබෑ ආකාරය ගැන මනා වැටහීමක් පළමුව ඇතිකොට ගෙන යම් ක්‍රියාවන්හි යෙදෙන්නේ නම් තවදුරටත් අප නොමග නොයමු. මෙම සත්‍ය දැකීම බුද්ධත්වය නම් වන්නේය. එනම් එවැනි අඥාන මුළාවන්ගෙන් තොර වීමයි.

මෙලොව සැබවින්ම සිහිනයක් බඳුය. මෙලොව නා නා වස්තූන් ආකර්ෂණීය මිරිඟුවක්ය. පිංකුරයක පෙනෙන දුර මෙන් වස්තූන්වලට ස්වීය වූ සත්‍ය භාවයක් නොමැත. නමුත් ඒවා වාෂ්පයක් බඳුය.

4. ගිණිය නොහැකි තරම් හේතූන් නිසා නිර්මාණය වූ දේවල් සදාකාලිකව පවතින්නේ යයි කෙනෙකු සිතන්නේ නම් එය ඉතාමත් වැරදි අදහසකි. මෙය ශාස්ත්‍රවාදය යැයි කියනු ලැබේ. සියල්ල සම්පූර්ණයෙන්ම විනාශ වේ යන විශ්වාසය ඊටත් වඩා වැරදිය. මෙය උච්ඡේදවාදය යැයි කියනු ලැබේ.

සදාකාලික ජීවිතය හා මරණය, එමෙන්ම පැවැත්ම හා නොපැවැත්ම යන මේ කරුණු දෙයක මූලික ස්වභාවයට අදාළ නොවේ. ඒවා අදාළ වන්නේ දූෂිත මිනිස් ඇස්වලට යොමුවන ඒවායේ ස්වභාවයන්ට පමණි. මිනිසා ආශාව හේතූකොට ගෙන මෙම ස්වභාවයන් කෙරෙහි ඇල්ම හා තෘෂ්ණාව ඇති කර ගනී. නමුත් ද්‍රව්‍යයන්ගේ මූලික ස්වභාවය නම් ඒවා එබඳු වෙනස්කම්වලින් සහ බැඳීම්වලින් නිදහස් බවයි.

හේතුප්‍රත්‍යය සියලු දෑ ඇති කරන බැවින් ඒ ඒ දේවල ස්වරූපයන් නිරන්තරයෙන් වෙනස් වේ. එනම්, යථාභූත ද්‍රව්‍යයන් පිළිබඳ තිබිය යුතු අනුරූපතාවක් ඒවායෙහි නොමැති බවය. ස්වභාවයන්ගේ මෙම නිතර වෙනස්වන බව නිසා අප ඒවා

මිඊඟුවට හා සිහිනයකට සමාන කරමු. නමුත් ධර්මයන්ගේ මෙම නිරන්තර වෙනස්වීම තිබුණත් ඒවායේ මූලික ආධ්‍යාත්මික ස්වරූපය ස්ථිර හා වෙනස් නොවන සුළුය.

මිනිසෙකුට ගංගාවක් ගංගාවක් ලෙස පෙනේ. නමුත් වතුරේ ගින්නදර පෙනෙන කුසගින්නේ පසුවන යක්ෂයකුට එය ගින්නදර ලෙස පෙනෙනු ඇත. එබැවින් මිනිසෙකුට ගංගාවක් ගැන කථා කිරීම කිසියම් අර්ථවත් බවක් ඇත. නමුත් යක්ෂයකුට ඒ ගැන කථා කිරීම තේරුමක් නැත.

මේ අයුරින් ධර්මයන් මායාවන් බඳු යැයි කිව හැක. ඒවා පවතී යැයි හෝ නොපවතී යැයි කිව හැකි නොවේ.

මෙම වෙනස්වන සහ පෙනෙන ලෝකයට අමතරව සදාතනික ලෝකයක් හා සත්‍යයක් තිබේ යැයි කිව නොහැක. මෙම ලෝකය කාලික හෝ සත්‍ය ලෝකයක් යැයි සැලකීම වැරද්දකි.

නමුත් මෙලොව අඥාන මිනිස්සු මේ ලෝකය සත්‍ය වශයෙන් පවතී යැයි සිතා එම විපරීත පිළිගැනීම මත කටයුතු කරති. නමුත් මේ ලෝකය මායාවක් පමණක් නිසා වැරද්ද මත පදනම් වූ ඔවුන්ගේ ක්‍රියා ඔවුන් අවදානමට සහ දුකට පමුණුවයි. බුද්ධිමත්

මිනිසා මේ ලෝකය මායාකාරී බව දැන එය සත්‍ය වශයෙන් ගෙන ක්‍රියා නොකරයි. එබැවින් ඔහු දුකෙන් මිදෙයි.

IV

මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව

1. නිවන් මාර්ගය අත්පත් කරගන්නා මාර්ගය ඔස්සේ කෙනෙකු ගමන් ගන්නේ නම් සුපරීක්ෂාකාරීව වැළකිය යුතු අන්ත දෙකක් ඇත. පළමුව කාම ආශාවන්ට වහල් වීමය. දෙවනුව ඊට ඉඳුරාම වෙනස් තාපස විනයක් වූ ප්‍රමාණය ඉක්මවා ශරීරයට හා මනසට වධ දීමයි.

ඉහත කී කාම සුබල්ලිකානුයෝගී මාර්ගය හා අත්තකිලමතානුයෝගී මාර්ගය යන දෙකම ඉක්මවන නිර්වාණය හා විමුක්තිය කරා ගමන් ගන්නා ආර්ය මාර්ගය වන්නේ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවයි. මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව නම් කුමක් ද? එය ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය වන්නේය. සම්මා දිට්ඨිය, සම්මා සංකප්ප, සම්මා වාචා, සම්මා කම්මන්ත, සම්මා ආජීව, සම්මා වායාම, සම්මා සති හා සම්මා සමාධි වේ.

සඳහන් කරන ලද පරිද්දෙන් අනන්ත වූ හේතු රාශියක් නිසා සියල්ල ඇති වේ හෝ නැති වේ. අඥාන මිනිස්සු ජීවිතය සදාතනික පැවැත්මක් හෝ නොපැවැත්මක් ලෙස දකිති. නමුත් ඥානවන්ත මිනිස්සු මෙම දෙකම ඉක්මවා ගිය මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව පිළිපදිති.

2. ගංගාවක කොටසක් ගලා යන්නේ යැයි සිතමු. මේ ලී කොටස නතර නොවන්නේ නම් හෝ කිදානොබැසීම හෝ මිනිසකු විසින් ගොඩදමන නොලද්දේ නම් හෝ දිරාපත් නොවන්නේ නම් හෝ අවසානයේදී එය සාගරය කරා එන්නේය. ජීවිතය ද මේ ලී කොටස මෙන් මහනදියක දියදහරාවට හසුවූවකි. කෙනෙකු සැපයෙහි බැඳුණු ජීවිතයකට නොඇලේ නම් නැතහොත් අභිනිෂ්ක්‍රමණය කිරීමෙන් ශරීරයට දුක් දෙන ප්‍රතිපදාවකට නොඇලෙන්නේ නම්, සිය ගුණයන් නිසා උදම් නොවේ නම් නැතහොත් සිය පාප ක්‍රියාවන්හි නොඇලෙන්නේ නම් සත්‍යාවබෝධය සොයා යාමේදී නොදැනීම පිළිකුල් නොකරන්නේ නම් එයට බිය නොවන්නේ නම් එම තැනැත්තා මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව අනුගමනය කරන්නෙකි.

සත්‍යාවබෝධය සඳහා අනුගමනය කරන මාර්ගයේ වැදගත්ම කරුණ නම් කිසි දෙයක අන්තවාදීව ගමන් නොගෙන මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව අනුගමනය කිරීමයි.

ධර්මයන් පවතින්නේ ද නොවේ නොපවතින්නේ ද නොවේ යන කරුණ දැන; සියල්ලෙහි ඇති සිහිනයක ස්වරූපය සිහි කරමින් පුද්ගලයා තමන් පිළිබඳව ඇති අභංකාරය දුරලමින් නැතහොත් යහපත් ක්‍රියාවන් සඳහා ලැබෙන ප්‍රශංසාවන් මගහරිමින් වෙනත් කිසිවකත් නොබැඳෙන්නේය.

කෙනෙකු ස්වකීය ආශා සැඩ පහරට අසු නොවී සිටීමට නම් ඒ ඒ දේ දැඩිව අල්ලා නොගැනීමට ඔහු පළමුව ඉගෙනගත යුතුය. ඔහු භවයට හෝ විභවයට නොඇලිය යුතුය. එමෙන්ම අභ්‍යන්තර හෝ බාහිර, හොඳ හෝ නරක, නිවැරදි හෝ වැරදි යන කිසිදු දෙයකට නොඇලිය යුතුය.

ඉදින් කෙනෙකු එලෙස යම් යම් දේවල ඇලී සිටින්නේ නම් එම අවස්ථාවේදී ම එකෙණෙහි ම මූලා වූ ජීවිතය පටන් ගනී. සත්‍යාවබෝධය සඳහා ආර්ය මාර්ගය අනුගමනය කරන්නා පසුකැවිලි වීම් නොකරන්නේය. අපේක්ෂාවන් ද ප්‍රිය නොකරන්නේය. උපේක්ෂාවෙන් සහ ශාන්ත වූ මනසින් යුතුව වර්තමානයට මුහුණ දෙන්නේය.

3. බුද්ධත්වය ප්‍රකට කළ හැකි බුද්ධත්වයේ ස්ථිර වූ ස්වරූපයක් හෝ ස්වභාවයක් නොමැත. එබැවින් බුද්ධත්වය තුළ අවබෝධ කටයුත්තක් නැත.

බුද්ධත්වය හුදෙක් මෝහය සහ අවිද්‍යාව නිසා පවතී. ඒවා නැති වූ විට බුද්ධත්වය ද නැති වේ. එමෙන්ම ප්‍රතිවිරුද්ධත්වය ද සත්‍යයකි. මෝහයෙන් හා අවිද්‍යාවෙන් තොරව බුද්ධත්වයක් නැත. බුද්ධත්වයෙන් තොරව මෝහය හා අද්විතාව ද නැත. එබැවින් අල්ලාගත යුතු “දෙයක්” ලෙස බුද්ධත්වය ගැන සිතීමෙන් ප්‍රවේශම් විය යුතුය. එය ද බාධාවක් විය හැකිය. අඳුරේ ඇති මනස ප්‍රබුද්ධ වූ විට එය නැති වේ; එම නැතිවීමක් සමග අප ප්‍රබුද්ධත්වය යැයි කියූ දෙය ද නැති වේ.

යම්තාක් කල් මිනිස්සු බුද්ධත්වය අපේක්ෂාවෙන් එය අල්ලා ගන්නෝ ද එයින් අදහස් වන්නේ ඔවුන් තවමත් මූලාවේ සිටින බවයි. ඒ නිසා සත්‍යාවබෝධය සඳහා පිළිපත් අය එහි නොඇලිය යුතුය. ඔවුහු සත්‍යාවබෝධය ලබන්නේ නම් ඒ තුළ නොරැඳිය යුතුය.

මේ අර්ථයෙන් මිනිසුන් බුද්ධත්වය අවබෝධ කරගත් විට, එහි අර්ථය වන්නේ සියල්ල බුද්ධත්වය බවයි. එබැවින් සියළු මිනිස්සු නිවන් අත්පත් කරගන්නා මාර්ගයේ ගමන් ගතයුතු වන්නේ ඔවුන්ගේ සිතුවිලි තුළ ලොකිකත්වය හා බුද්ධත්වය අන්‍යන්‍යවන අවස්ථාව දක්වා පමණි.

4. මෙම විශ්ව ඒකත්ව සංකල්පය - එනම් ධර්මයන්ට ඒවා වෙන් කොට හඳුනාගත හැකි ලක්ෂණ නොමැති බවයි. මෙය

“ශුන්‍යතා” යනුවෙන් දැක්වේ. “ශුන්‍යතා” යන්නේ තේරුම විද්‍යාමාන නැති, නූපන්, ස්වයං ස්වභාවයක් නොමැති, ද්විප්‍රකාර නොවූ (අද්වේත) යන්නයි. හේතුව, උද්පාදය හා වය පෙන්නුම් කළ හැකි ස්වරූපයක් හෝ ලක්ෂණ ධර්මයන් තුළ දක්නට නොමැති වීමයි. වෙනස් ආකාරයෙන් විස්තර කළ හැකි මූලික ස්වභාවයක් එහි නැත. මේ නිසා ධර්ම අසාර යැයි කියති.

දක්වන ලද පරිදි සියලු ධර්මයෝ පහළ වෙති. නැති වෙති. ඒ හේතුප්‍රත්‍යයන් නිසාය. කිසිවක් තනිව නොපවතී. සියල්ල සියල්ල හා සම්බන්ධතාවයක් ඇති බැවිනි.

ආලෝකයක් ඇත්තේ යම් තැනක ද එතැන සෙවනැල්ලක් ද ඇත. යම් තැනක දිගක් ඇත්තේ ද එහි කොට බව ද ඇත. යම් තැනක සුදු බවක් ඇත්තේ ද එහි කළු බවක් ද ඇත්තේය. මේ ආකාරයෙන් ධර්ම ස්වභාවය තනිව නොපැවතේ. ඒවා අතථ්‍ය ලෙස දැක්වේ.

මේ ආකාරයෙන් ම අවිද්‍යාවෙන් තොරව බුද්ධත්වයට පැවතිය නොහැක. බුද්ධත්වයෙන් තොරව අවිද්‍යාවට පැවතිය නොහැක. ධර්මයන් ඔවුන්ගේ මූලික ස්වභාවයන්ගෙන් වෙනස් නොවන නිසා එහි ද්වේතයක් නොතිබිය හැකිය.

5. උපත හා මරණය තමන් හා බැඳී ඇති බව මිනිසා පුරුද්දක් ලෙස සිතුවත් සැබැවින්ම එවැනි සංකල්පයක් නැත.

මිනිසාට මෙම සත්‍ය වටහා ගැනීමේ ශක්තිය ඇතිවන විට උපත හා මරණයේ අද්වේතතාව ඔවුහු වටහා ගනිති. නමුත් මිනිස්සු මම යන සංකල්පයට ඇලුම් කරන නිසා අත්පත් කර ගැනීමට ඇලෙති. දෙයක් නැති නිසා අයත් භාවයක් ද නැත. මිනිසාට මෙම සත්‍යතාව වටහා ගැනීමේ හැකියාව ඇතිවන විට ඔහු “ද්විතත්වයෙන් තොර” සත්‍යතාව වටහා ගන්නේය.

මිනිසා පිරිසිදුභාවයේ හා අපිරිසිදුභාවයේ වෙනස අගය කරයි. එහෙත් ධර්මයන්ගේ ස්වභාවයන්හි එලෙස විවිධත්වයක් නොමැත. ඔවුන්ගේ මනසේ උපදින වැරදි හා විකාර සංකල්පයන් නිසා එසේ ඇති වේ.

ඒ අයුරින්ම මිනිසා හොඳ නොහොඳ අතරත වෙනස දකියි. නමුත් හොඳ සහ නරක වෙන් වෙන්ව නොපවතී. නිර්වාණය අවබෝධ කර ගැනීමට පිළිපත් පුද්ගලයා එබඳු දෙපරිද්දෙන් හඳුනා නොගනියි. මේ නිසා ඔහු හොඳ වර්ණනා කිරීමක් හෝ නරකට නින්දා කිරීමක් නොකරයි. එමෙන්ම හොඳට ගැරහීමක් හෝ නරක අනුමත කිරීමක් නොකරයි. මිනිස්සු සාමාන්‍යයෙන් අභාග්‍යයට බිය වෙති. භාග්‍යයට කැමති වෙති. මෙම වෙනස සැලකිල්ලෙන් සලකා බලන්නේ නම් බොහෝ විට අභාග්‍යය භාග්‍යයක් බවට පත්වන

අතරත භාග්‍යය අභාග්‍යයක් බවට පත්වේ. ඥානවන්ත මිනිසා ජීවිතයේ මෙම වෙනස්වන අවස්ථාවන් උපේක්‍ෂාවෙන් යුතුව භාරගැනීමට ඉගෙන ගනියි. ජයග්‍රහණයේ දී උදම් වීමකුත් පරාජයේ දී දුක් වීමකුත් ඔහුට නැත. මේ අයුරින් කෙනෙක් අද්වේත සත්‍යය තේරුම් ගනී.

එබැවින් ද්වේතය හා සම්බන්ධ සියලු වචන, එනම් පැවැත්ම හා නොපැවැත්ම, ලෞකික ආශා හා සත්‍ය ඥානය, ශුද්ධ හා අශුද්ධ බව, හොඳ හා නරක යන කෙනෙකුගේ සිතිවිලි තුළ පවත්නා එකිනෙකට ප්‍රතිවිරුද්ධ මෙම එක ද වචනයක් ඒවායේ සත්‍ය ස්වරූපයෙන් ප්‍රකාශ කිරීමක් හෝ හඳුනා ගැනීමක් නැත. මිනිස්සු එබඳු වචනයන්ගෙන් නිදහස්ව එමෙන්ම ඒවා මගින් උපදවන හැඟීම්වලින් ද නිදහස්ව ශුන්‍යතාවයේ විශ්ව සත්‍යය වටහා ගනිති.

6. මඩ මතුපිටින් පුබුදින පිරිසිදු පැහැපත් සුවඳැති නෙළුම් මලක් පිබිඳෙන්නාක් මෙන් කෙලෙස් සම්භාරය තුළින් බුද්ධත්වය නමැති නිර්මල අවබෝධය උපදින්නේය. මිථ්‍යා ලබ්ධිකයින්ගේ වැරදි දෘෂ්ටීන් පවා එමෙන්ම ලෞකික ආශාවන් පිළිබඳ මූලාවිම් ද බුද්ධත්වය සඳහා බීජ විය හැක.

කෙනෙකු මුතු සොයන්නේ නම් හෙතෙම මුහුදු පතුලට කිඳා බැස සියළු බාධක අභිභවනය කරමින් තියුණු තුඩු ඇති මුහුදු

ගල්පර හා මෝරුන්ගෙන් ගැලවී එය උකහා ගත යුතුයි. එලෙස මිනිසා ලෞකික ආශාවන් හා සම්බන්ධ භයානක අනතුරුවලට මුහුණ දීමෙන්ම බුද්ධත්වය නමැති වටිනා මුතු කැටය ලබාගත යුතුය. හෙතෙම පළමුව මමත්වය හා ආත්මාර්ථය යන කඳු ගල්පර සහිත තැනක අතරම වීමෙන් පසු ඔහු තුළ සත්‍යාවබෝධයට ඔහු යොමු කරන මාර්ගයක් සෙවීමේ කැමැත්ත උපදී.

සත්‍ය මාර්ගය සොයා ගැනීමට මහත් ආශාවක් තිබූ තාපසයකුගේ කථාවක් ඇත. හෙතෙම ඒ සඳහා කඩු සහිත කන්දකට නැග ගින්නට පැත්තේ ඒ සියල්ල ඉවසමින් තමාගේ පැතූම් ලබාගනු වස්ය. මාර්ගයේ ඇති අවදානම භාර ගැනීමට කැමති පුද්ගලයා ආත්මාර්ථය නමැති ඝන කැළෑවෙන් සහ ක්‍රෝධය නමැති ගින්න අතරින් එන සිසිල් සුළඟ අත්විඳින්නේය. අවසානයේදී තමා විරුද්ධව සටන් කළ හා දුක් වින්ද ආත්මාර්ථකාමීත්වය හා ලෞකික ආශාවන් බුද්ධත්වයම බව තේරුම් ගනී.

7. බුදුන්වහන්සේගේ දහම අප එකිනෙකට ප්‍රතිවිරුද්ධ වෙන්ව පෙනෙන දෘෂ්ටි දෙකකින් අද්වේතය කරා ගෙන එයි. හොඳ හෝ නිවැරදි දෙයක් සෙවීම ද නරක සහ දුෂ්ට යන දේවලින් පැන යෑම ද යන කරුණ මිනිසා කරනු ලබන වැරද්දකි.

ඉදින්, මිනිස්සු සියල්ල හිස්ය, එමෙන්ම වෙනස්වන සුළු යැයි අවධාරණය කරත් නම් එය සියල්ල සත්‍යය එමෙන්ම වෙනස් නොවේ යැයි කරනු ලබන අවධාරණය මෙන්ම මහා වැරද්දකි. ඉදින්, පුද්ගලයෙකු තම ආත්මීය පෞරුෂයට බැඳේ නම් එය ඔහු අසතුටෙන් සහ දුකින් මිදවීමට නොහැකි නිසා එය වැරද්දකි. ඔහු ආත්මයක් නැතැයි විශ්වාස කරන්නේ නම් එය ද වැරද්දකි. සත්‍ය මාර්ගය අනුගමනය කිරීමෙන් ඔහුට ප්‍රයෝජනයක් නොවනු ඇත. මිනිස්සු සියල්ල දුක්සහගත යැයි අවධාරණය කරත් නම් එය ද වැරදි මතයකි. ඔවුහු සියල්ල සුඛසහගත යැයි අවධාරණය කරත් නම් එය ද වැරද්දකි. බුදුන්වහන්සේ මෙම අගතිගාමී සංකල්ප ඉක්මවා ද්වේතය අද්වේතය සමග සංයෝග වන මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව දේශනා කරති.

තුන්වෙනි පරිච්ඡේදය

බුදුන්වහන්සේගේ ස්වභාවය

I

සුපිරිසිදු මනස

1. මිනිසුන් අතර මානසික තත්ත්වය විවිධාකාරය. කෙනෙක් ඥානවන්තය. කෙනෙක් මෝඩය. කෙනෙක් යහපත් කල්කියා ඇත්තෝ වෙති. කෙනෙක් නොරිස්සුම් ගති ඇත්තෝ වෙති. කෙනෙක් පහසුවෙන් යොමුකළ හැක්කෝ වෙති. කෙනෙක් අපහසුවෙන් යොමුකළ හැක්කෝ වෙති. සමහරු පිරිසිදු සිත් ඇත්තෝ ද සමහරු අපිරිසිදු සිත් ඇත්තෝ ද වෙති. නමුත් මේ සියලු වෙනස්කම් නිර්වාණය අවබෝධ කර ගැනීම පිළිබඳ කටයුත්තේදී වැදගත් නොවේ. ලෝකය නෙළුම් විලක් මෙන් නා නා ජලජ පැළෑටීන්ගෙන් ගහණ වේ. එමෙන්ම නා නා වර්ණයන්ගෙන් යුතු මල් ද එහි ඇත. සමහර ඒවා සුදු පැහැතිය. සමහර ඒවා රෝස පැහැතිය. සමහර ඒවා නිල් පැහැතිය. සමහර ඒවා කහ පැහැ ගනී. සමහර ඒවා චතුර යටම වැවේ. සමහර පැළෑටිවල කොළ චතුර මතුපිට පැතිරී වැවේ. සමහර කොළ චතුරේ උඩට නෙරා පැමිණේ. මානව සමූහයා මීට වඩා වෙනස්කම් ඇත්තේ වේ. එහි ස්ත්‍රී පුරුෂ භාවය නිසා ඇතිවන වෙනස නිවන් අවබෝධ කර ගැනීමට බාධාවක් නොවේ.

අලියකු මෙලේල කරන තැනැත්තකු වීමට තිබිය යුතු සුදුසුකම් පහකි. යහපත් සෞඛ්‍යය, විශ්වාසය, උදෙසාගී බව, අරමුණ කෙරෙහි ඇති අවංක බව සහ නුවණ වේ. නිවන් අත්පත් කර ගැනීම උදෙසා ආර්ය මාර්ගය අනුගමනය කරන කෙනෙකු මේ පංචාංග ධර්මයන් අනුගමනය කළ යුතු වේ. කෙනෙකු තුළ මේ ගුණාංගයන් ඇත්තේ ද ඔහුට ස්ත්‍රී පුරුෂභාවය නොසලකා නිර්වාණය අවබෝධ කර ගැනීමට හැකි වන්නේය. බුදුන්වහන්සේගේ දහම ඉගෙන ගැනීමට එතරම්ම කාලයක් අවශ්‍ය නැත්තේ සියළු මිනිසුන්ට සත්‍යාවබෝධය හා බැඳුණු ස්වභාවයක් ඇති නිසයි.

2. නිර්වාණය අවබෝධ කිරීම පිණිස පෙරුම් පිරීමේදී මිනිස්සු සිය නෙතින් බුදුන්වහන්සේ දකිති. එමෙන්ම ඔවුන්ගේ මනසින් බුදුන්වහන්සේ විශ්වාස කරති. බුදුන්වහන්සේ දකින ඇස් එමෙන්ම උන්වහන්සේ විශ්වාස කළ සිත් එදා සිට උපත සහ මරණය නමැති ලෝකය තුළ එම නෙත්ම එම සිත්ම වන්නේය.

මංකොල්ල කාරයන් විසින් රජකු පෙළන්නේ නම් ඔවුන්ට පහර දීමට පළමුව ඔවුන්ගේ තිප්පොල සොයාගත යුතුය. එලෙස කෙනෙකු ලෞකික ආශාවන්ගෙන් කරදරයට පත්වන විට ඔහු පළමුව ඒවායේ මූලය නිශ්චිතව සොයාගත යුතුය.

මිනිසෙක් ගෙදරක් තුළ සිට ඇස් විවර කරයි නම් හෙතෙම ප්‍රථමයෙන්ම කාමරයේ ඇති අභ්‍යන්තර දෑ දකියි. ඉන්පසුවම ජනේලයෙන් පිට ලෝකය දකියි. මේ අයුරින් පිටස්තර ලෝකයට පෙර ඇතුළු ලෝකය සිය නෙතින් දැක බලා ගැනීම අප කළ යුතුය.

සිතක් ශරීරය ඇතුළත තිබේ නම් පළමුව එය ශරීරයේ ඇතුළත තියෙන දෑ දැනගත යුතුය. එහෙත් සාමාන්‍යයෙන් මිනිස්සු බාහිර දේ ගැන ඇල්මක් දක්වති. සිය ශරීරය තුළ ඇති දේ ගැන දැනගැනීම හෝ සැලකිලිමත් වීම අල්ප බව පෙනේ.

සිත ඉදින් ශරීරයෙන් පිටත පිහිටා තිබේ නම් එයට ශරීරයට අවශ්‍ය දේ ගැන සම්බන්ධතාවක් තිබිය යුතු නොවේ. එහෙත් ඇත්ත වශයෙන්ම සිත දන්නා දේ ඇඟ දැනගනී. එමෙන්ම ඇඟට දැනෙන දේ සිත දැනගනී. එහෙයින් මිනිස් සිත ශරීරයෙන් පිටස්තර යැයි කිව නොහැක. එසේ නම් සිත පවතින්නේ කොතැන ද?

3. නොදන්නා අතීතයේ සිට තම තමන්ගේ ක්‍රියාවන් නිසා සහ මූලික වැරදි සංකල්පනා දෙකක් මගින් මූලාවීම නිසා මිනිස්සු අවිද්‍යාව තුළ සැරිසරති.

පළමුව ඔවුහු උපත හා මරණය සහිත මෙම ජීවිතයේ මූල හා සම්බන්ධ විචක්‍ෂණ මනස ඔවුන්ගේ සත්‍ය ස්වභාවය වශයෙන් විශ්වාස කළහ. දෙවනුව මෙම විචක්‍ෂණ මනස පිටුපස සැඟවුණු බුද්ධත්වය නම් ශුද්ධ මනසක් ඔවුන් තුළ ඇති බව ඔවුහු නොදැන සිටියහ. එය ඔවුන්ගේ සත්‍ය ස්වභාවයයි.

කෙනෙකු සිය මිට මොලවා අත උස්සා සිටින විට ඇස් එය දකී. මනස එය වෙන්කර හඳුනා ගනී. නමුත් වෙන්කර හඳුනා ගන්නා මනස සත්‍ය මනස නොවන්නේය.

වෙන්කර හඳුනා ගන්නා මනස හුදෙක් තමා හා සම්බන්ධ ලෝභය හා වෙනත් මනෝභාවයන් මගින් නිර්මාණය කරන ලද කල්පිත වෙනස්කම් හඳුනා ගන්නා මනසයි. මෙම විචක්‍ෂණ මනස හේතුප්‍රත්‍යයන්ට යටත්ය. එය ස්වීය වූ හරයකින් හිස්ය. එමෙන්ම එය නිරන්තරයෙන් වෙනස් වේ. නමුත් මිනිසුන් මෙම සිත ඔවුන්ගේ සත්‍ය සිත වශයෙන් විශ්වාස කරන නිසා දුක් ඇති කරන්නා වූ හේතු ප්‍රත්‍යයන්ට අවිද්‍යාව ඇතුළු වේ. මිනිසකු සිය අත විවෘත කරයි. මනස එය තේරුම් ගනියි. නමුත් එය වලනය කරන්නේ කුමක් ද? ඒ මනස ද? නැතහොත් අත ද? නැතහොත් ඒ දෙකම නොවෙයි ද? අත සෙලවේ නම් සිත ද ඒ අනුව සෙලවේ. අනිත් අතට ද එයමය. එහෙත් සෙලවෙන සිත සිතේ මතුපිට පෙනුමක් පමණි. එය සත්‍ය හා මූලික සිත නොවේ.

4. මූලික වශයෙන් සියළු දෙනාටම ඉතා පිරිසිදු පැහැදිලි සිතක් ඇත. නමුත් එය සාමාන්‍යයෙන් ඒ ඒ අවස්ථාවන්හි පැන නගින කෙලෙස් දූවිලිවලින් වැසී පවතී. මේ දූෂිත මනස පුද්ගල ස්වභාවයේ හරය නොවේ. කිසියම් දෙයක් එයට එකතු කොට ඇත. එනම් ගෙයකට බලෙන් පැමිණි අයෙකු හෝ ආගන්තුකයෙකු හෝ මෙනි. නමුත් එහි ගෙහිමියා නොවේ.

සඳු නිතරම වලාකුළු අතරේ වැසී තිබේ. එහෙත් එය වලාකුළුවලින් නොසෙල්වේ. එමෙන්ම එහි සුපිරිසිදු භාවය නොවෙනස්ව පවතී. එබැවින් මිනිසුන් මෙම දූෂිත මනස ඔවුන්ගේ සත්‍ය මනස යැයි මුළා විය යුතු නැත.

ඔවුන් පාරිශුද්ධ වූ නොසෙල්වෙන මූලික බෝධි චිත්තය තමන් තුළ උත්සාහයෙන් උපදවා ගැනීමට මෙම කරුණ නිතර සිහිපත් කළ යුතුය. වෙනස්වන, දූෂිත මනසින් බැඳී එමෙන්ම ඔවුන්ගේම අසම්මත අදහස්වලින් මුළා වී ඔවුහු අවිද්‍යා ලෝකයේ එහෙ මෙහෙ සැරිසරති.

ලෝභය සහ ලෝභය වෙනස්වන අවස්ථාවන්ට ඒ මගින් දක්වනු ලබන ප්‍රතික්‍රියා නිසා මිනිස් මනසේ කැලඹිලි සහ කෙලෙස් උපදී.

ඒ ඒ දේ සිදුවන විට නොකැලඹෙන මනස, ඕනෑම අවස්ථාවක් යටතේ පිරිසුච සහ නිසලව තිබෙන මනස සත්‍ය මනස වේ. එය ස්වාමියා විය යුතුය.

අමුත්තන් දක්නට නැති බැවින්ම තානායමක් අතුරුදන් වේ යැයි අපට කිව නොහැක. එමෙන්ම ජීවිතයේ වෙනස්වන අවස්ථාවන් මගින් ඇති කරන ලද දූෂිත මනස නැති වූ විට සත්‍ය වූ ආත්මය නැති වේ යැයි අපට කිව නොහැක. වෙනස්වන අවස්ථාවන් සමග වෙනස්වන දෙය මනසේ සත්‍ය ස්වභාවය නොවේ.

5. හිරු බබලන විට ආලෝකමත් වන හිරු බැස යන විට අඳුරුවන දේශන ශාලාවක් ගැන සිතමු.

හිරුත් සමග පිටව යන ආලෝකය ගැනත් රාත්‍රියත් සමග එන අඳුර ගැනත් අපට සිතිය හැක. ආලෝක හා අඳුර හඳුනා ගන්නා මනස ගැන අපට එසේ සිතිය නොහැක. ආලෝකය හා අඳුරට ග්‍රහණය වන මනස කිසිවකුට ආපසු දිය නොහැක. එය පෙර ස්වභාවයට පමණක් හැරවිය හැක. එනම් වඩාත් සත්‍ය වූ එහි මූලික ස්වරූපයයි.

හිරු නැගීම සහ බැසීම සමග එන ආලෝකයේ සහ අඳුරේ වෙනස්කම් ක්ෂණිකව දැනගන්නේ තාවකාලික මනසක් පමණි.

ජීවිතයේ වෙනස්වන අවස්ථාවන් සමග මොහොතින් මොහොත නා නා වේදනාවන් ලබන්නේ තාවකාලික මනසක් පමණි. එය නියම සත්‍ය මනස නොවේ. අලෝකය සහ අඳුර හඳුනා ගන්නා මූලික හා සත්‍ය මනස මිනිසාගේ සත්‍ය ස්වභාවයයි.

මිනිස් මනස මගින් එක්රැස් කරන ලද කෙලෙස්වල හේතුවෙන් වෙනස්වන බාහිර සාධක හා වටපිටාවන් මගින් උපදවන හොඳ නරක, ආදරය හා වෛරය යන තාවකාලික හැඟීම් හුදෙක් ක්ෂණික ප්‍රතික්‍රියාවන් පමණි.

මනස විනෝදමත් කරන ආශාවන් සහ ලෝකික ආවේගයන් පිටුපස පැහැදිලි එමෙන්ම දූෂිත නොවූ මූලික වූ මනසේ සත්‍යසාරය පවතියි.

වෘත්තාකාර භාජනයක දැමූ විට දිය වෘත්තාකාරව දැක්වේ. හතරැස් භාජනයක දැමූ විට හතරැස් හැඩය ගනී. එහෙත් වතුරෙහි ස්වභාවික හැඩයක් නොමැත. මිනිසා මෙය නිතරම අමතක කරයි.

මිනිස්සු මෙය හොඳ හැටියටත් එය නරක හැටියටත් දකිති. ඔවුහු මෙයට කැමති වෙති. එයට අකමැති වෙති. ඔවුහු පැවැත්ම නොපැවැත්මෙන් වෙනස්ව සලකති. ඉන්පසු මෙම පැටලිලිවලට හසු වී ඒවාට බැඳී දුක් විඳිති.

ඉදින් මිනිස්සු මෙම කල්පිත එමෙන්ම බොරු වෙනස්කම්වලට ඇති බැඳීම් අතහරිත් නම්, එමෙන්ම ඔවුන්ගේ මූලික මනසේ පිරිසිදු බව ප්‍රකාශිත කරගනිත් නම් එවිට ඔවුන්ගේ මනස හා ශරීරය යන දෙකම කෙලෙස්වලින් සහ දුක්වලින් නිදහස් වනු ඇත. ඒ නිදහසත් සමග එන ශාන්ත බව ඔවුන් අවබෝධ කරගනු ඇත.

II

බුදුන්වහන්සේගේ ස්වභාවය

1. පිරිසිදු හා සත්‍ය සිතේ ස්වභාවය අපි මූලික දෙයක් ලෙසට කථා කළෙමු. බුදුන්වහන්සේගේ ස්වභාවය බුද්ධත්වයේ බීජය වන්නේය.

කෙනෙකුට වියළි දිය පරඬැල් (වොගීස) සහ හිරුරැස් අතර කාචයක් ඇල්ලීමෙන් ගිනි මෙලෙවිය හැක. නමුත් ගිනිදර එන්නේ කොහෙන් ද? කාචය සුර්යයාගේ සිට විශාල දුර ප්‍රමාණයකින් ඇත නමුදු ගිනිදර කාචය හේතුකොට ගෙන වියළි දිය පරඬැල්වලට ඇවිලෙන්නේ මොහොතකිනි. එහෙත් දිය පරඬැල්වලට ගිනි ඇවිලෙන ස්වභාවය නැත්නම් එහි ගිනිදර හටගන්නේ ද නැත.

මේ අයුරින් බුදුන්වහන්සේගේ ප්‍රඥාලෝකය මිනිස් මනස මත ඒකරාශී කරන්නේ නම් බුද්ධත්වය නම් වූ එහි සත්‍ය ස්වරූපය දැල්වෙන්නේය. එහි ආලෝකය එහි දීප්තිමත් බවින් මිනිස් සිත ආලෝකමත් කරන්නේය. බුදුන්වහන්සේ පිළිබඳ ශ්‍රද්ධාව උපදවන්නේය. උන්වහන්සේ ප්‍රඥාව නමැති කාචයන් සියලු මිනිස් සිත් මතුයෙහි අල්ලා සිටිති. මේ අයුරින් ඔවුන්ගේ ශ්‍රද්ධාව ඉක්මන් වනු ඇත.

2. මිනිස්සු නිතරම බුදුන්වහන්සේගේ ප්‍රබුද්ධ ප්‍රඥාව හා එකඟ වන ඔවුන්ගේ සත්‍ය මනස නොසලකා හරිති. එහෙයින් ලෝකික ආශාවන්හි පැටලී සිටිති. හොඳ නරක පිළිබඳ වෙනසට බැඳී සිටිති. ඉන්පසු ඔවුන්ගේ බැඳීම් සහ දුක පිළිබඳ වැලපෙති. ඔවුන් පිළිබඳ සියල්ල බුදුන්වහන්සේගේ ප්‍රඥාලෝකය වන අතරම ඔවුන්ගේ බුද්ධ ස්වභාවය වසාගෙන මූලික එමෙන්ම පිරිසිදු සිතක් ඇතිව මිනිසුන් තවමත් මායාවන්ට ඇලෙන්නේත් දුක් සහිත මායා ලෝකයක සැරිසැරීම ඉරණම කරගන්නේත් ඇයි? එක් කලෙක මිනිසෙකු

කණ්ණාඩියක විරුද්ධ පැත්ත දෙස බලා සිය ඔළුව හා මුහුණ නොපෙනෙන බැවින් උමතු විය. නොසැලකිල්ලෙන් කණ්ණාඩියේ පිටුපස බලමින් සිය ඔළුව හා මුහුණ නොපෙනෙන කළ ඒ හේතුකොට ගෙන උමතු වීම කොතරම් අනවශ්‍ය දෙයක් ද?

පුද්ගලයකු බුදුබව අත්පත් කරගැනීමට බලාපොරොත්තු වන තැන එයට නොපැමිණ දුක් විඳිමින් යෑම මේ ආකාරයෙන්ම මෝඩ සහ අනවශ්‍ය දෙයකි. බුද්ධත්වයේ අසාර්ථක බවක් නැත. අසාර්ථක බව රැඳී ඇත්තේ කාලාන්තරයක් තුළ ඔවුන්ගේ වෙනස්කම් දකින මනස තුළ බුද්ධත්වය සොයමින් එය සත්‍ය මනස නොව ලෝභයේ හා මායාවේ එකතු වීමෙන් ඔවුන්ගේ සත්‍ය මනස වැසීමෙන් සහ සැඟවීමෙන් සකස් කරන ලද කල්පිත මනසක් බව තේරුම් නොගත් මිනිසුන් තුළය.

මිථ්‍යා විශ්වාසයන්ගේ එක්රැස් කර ගැනීම ඉවත් කළ විට බුද්ධත්වය පහළ වන්නේය. එහෙත් පුදුම කරවන දෙයක් නම් මිනිසුන් නිර්වාණය අත්පත් කරගන්නා විට මිථ්‍යා විශ්වාස නැතිව බුද්ධත්වයක් නොමැති බව ඔවුන් තේරුම් ගැනීමයි.

3. බුද්ධ ස්වභාවය යනු අවසන් වන දෙයක් නොවේ. නපුරු මිනිස්සු යඤ්ඤයන් හෝ සතුන් ලෙස උපත ලැබුවත්, අපාගත වූවත් ඔවුහු කිසි විටකත් බුද්ධ ස්වභාවය නැති කර නොගනිති.

කෙසේ වෙතත් කෙලෙස් මලින් යට වී ගිය ද, ලෝකික ආශාවන් තුළ සැඟවී ගිය ද, එමෙන්ම අමතක වී ගිය ද බුද්ධත්වය හා බැඳුණු මනුෂ්‍ය සහසම්බන්ධය කිසිදා පූර්ණ වශයෙන් විනාශ නොවේ.

4. බීමතින් නින්දට වැටුණු මිනිසෙකු පිළිබඳව එන පැරණි කථාවක් ඇත. ඔහුගේ යහළුවා හැකිතාක් කල් ඔහු ළඟ රැඳී සිට ඔහුට යාමට සිදු වූ නිසා සිය මිත්‍රයාට කිසියම් අවස්ථාවක අවශ්‍යතාවක් වනු ඇතැයි සිතා බීමත් මිතුරාගේ ඇඳුමේ එක් මැණිකක් සැඟවීය. බීමත් මිනිසා අවදි වීමෙන් පසු ඔහුගේ මිතුරා තමාගේ වස්තුවල මැණිකක් සැඟවූ බැව් නොදන්නේ දිළිඳු බවින් හා බඩගින්නෙන් ඇවිද්දේය. බොහෝ කලකට පසු මිනිස්සු දෙදෙනා නැවත හමු වූහ. මිතුරා දුප්පත් මිනිසාට මැණික පිළිබඳ කියා එය සොයන්නට කිව්වේය.

මේ කථාවේ එන බීමත් මිනිසා මෙන් සාමාන්‍ය මිනිස්සු ඔවුන්ගේ අභ්‍යන්තරයෙහි සැඟවී ඇති පිරිසිදු නිර්මල අමිල වස්තුව වූ බුද්ධ ස්වභාවය පිළිබඳ නොදැන මෙම උපත සහ මරණය සහිත දුකෙහි සැරිසරති.

මෙම උතුම් ස්වභාවය තමන් සතුව ඇත යන කරුණ මිනිසුන් කොතෙක් දැන නොසිටියත් එමෙන්ම කොතරම් පහත් තත්ත්වයක සිටියත් කොතරම් මෝඩ වුවත් බුදුන්වහන්සේ කිසිදා ඔවුන් පිළිබඳ

විශ්වාස අත් නොහරිති. භේතුව බුද්ධත්වයේ සියළු ගුණ යම්කම්වත් ඔවුන් තුළ ඇති බව බුදුන්වහන්සේ දන්නා නිසයි.

මෝහයෙන් රවටන ලද ඔවුන්ගේ බුද්ධ ස්වභාවය දැකීම නොහැකි අය තුළ බුදුන්වහන්සේ ශ්‍රද්ධාව උපදවති. ඔවුන් මායාවන්ගෙන් ඉවත් කොට බුද්ධ ස්වභාවය හා ඔවුන් අතරන මූලික වශයෙන් වෙනසක් නැති බව ඔවුන්ට උගන්වති.

5. බුදුන්වහන්සේ බුද්ධත්වය අත්පත් කරගත් තැනැත්තා වන අතර බුදුබව අත්පත් කර ගැනීමේ හැකියාව මිනිසුන්ට ඇත. ඔවුන් අතරන ඇති වෙනස එයයි.

එහෙත් කෙනෙකු තමා නිවන් අත්පත් කර ගන්නා යැයි සිතන්නේ නම් භේ තමාම මූලා කරන්නේය. භේතුව ඔහු ඒ දෙසට ගමන් ගන්නේ නමුදු තවම බුද්ධත්වය අවබෝධ කරගත්තේ නැති නිසයි.

උත්සාහයක් සහ අවංක කැපවීමක් නැතිව බුද්ධ ස්වභාවය පහළ නොවේ. බුද්ධත්වය ලබාගන්නා තුරුම එම කටයුත්ත අවසන් නොවේ.

6. එක් කලෙක රජකෙනෙක් අන්ධ අය එක්රැස් කොට අලියා කොයිවාගේ සතෙකුදැයි විචාළේය. පළමු මිනිසා උගේ දලය අල්ලා අලියා ලොකු කැරටි අලයක් වාගේ යැයි කීවේය. තවත් අන්ධයෙක් උගේ කනක් අල්ලා ලොකු කුල්ලක් වැනි යැයි කීවේය. තවත් කෙනෙක් උගේ හොඬවැල අල්ලා උග මෝල් ගසක් වැනි යැයි කීවේය. තවත් කෙනෙක් උගේ කකුල අල්ලා අලියා වංගෙඩියක් වාගේ යැයි කීවේය. තවත් කෙනෙක් උගේ වලිගය අල්ලා ලණුවක් වාගේ යැයි කීවේය. කිසිම කෙනෙකුටවත් අලියාගේ හැඩහුරුකම කෙසේදැයි රජුට කිව නොහැකි විය.

මේ අයුරින් කෙනෙකු මිනිසාගේ ස්වභාවය අසම්පූර්ණව විස්තර කරනු ඇත. නමුත් මිනිසාගේ ස්වභාවය බුද්ධ ස්වභාවය බව විස්තර කිරීමට නොහැකි වනු ඇත.

ලොකික ආශාවන්ගෙන් බාධා කළ නොහැකි මරණයෙන් විනාශ කළ නොහැකි සදාකාලික මිනිස් ස්වභාවය, ඔහුගේ බුද්ධ ස්වභාවය අවබෝධ කර ගැනීමට ඇත්තේ එකම මාර්ගයකි. එනම් බුදුන්වහන්සේ මගින් සහ බුදුන්වහන්සේගේ උතුම් දහම තුළිනි.

III

ආත්මතාව

1. අපි බුදුන්වහන්සේගේ ස්වභාවය ගැන කථා කරමින් සිටීමු. එය යම් ප්‍රමාණයකට අන්‍ය ආගම්වලින් කියවෙන “ආත්මය” හා සමානයයි විස්තර කළ හැකිය. එහෙත් මෙය එයට ඉඳුරාම වෙනස්ය.

ආත්ම සංකල්පය ඒ ඒ දේ පිළිබඳ වෙනසක් දකින මනසක් මගින් පළමුව ග්‍රහණය කොටගෙන ඉන් අනතුරුව එයට ඇලුණු එම මනස මගින් කල්පිත වුවකි. එය හළ යුක්තකි. ඊට ප්‍රතිවිරුද්ධව විස්තර කළ නොහැකි බුද්ධ ස්වභාවය ප්‍රථමයෙන් සොයාගත යුක්තකි. එක අතකින් එය ආත්මයට සමානය. නමුත් එය මම ය මගේ ය යන අර්ථයෙන් ආත්මයක් නොවේ.

ආත්මයක පැවැත්මක් පිළිබඳ විශ්වාසය ඇති කර ගැනීම වැරදි විශ්වාසයකි. එයින් නොපවතින දෙයක පැවැත්මක් උපකල්පනය කරන බැවිනි. බුද්ධ ස්වභාවය නැතැයි කීම වැරදිය. හේතුව පවතින දෙයක නොපවතින බවක් උපකල්පනය කරන බැවිනි. මෙය උපමා කථාවකින් විස්තර කළ හැක.

එක්කරා මවක් තම රෝගී දරුවා වෛද්‍යාචාර්යවරයකු වෙත ගෙන ගියේය. වෛද්‍යවරයා දරුවාට බෙහෙත් දී එම බෙහෙත ශරීර ගතවන තුරු මව්කිරි නොදෙන ලෙසට නියම කළේය. මව තම පියයුරුවල තිත්ත දෙයක් ආලේප කරන ලද්දේ දරුවා සිය කැමැත්තෙන්ම මව්කිරි බීමෙන් වැළැක්වීමටය. බෙහෙත දිරවීමට ප්‍රමාණවත් කාලයක් ගතවූ පසු මව සිය පියයුරු පිරිසුදු කොට දරුවාට කිරි බීමට ඉඩ හැරියාය. මව මේ ක්‍රමය අනුගමනය කළේ සිය දරුවා බේරා ගැනීමට හුදු කරුණාවෙන්මය. හේතුව, ඇය දරුවාට ආදරය කරන බැවිනි.

මේ කථාවේ එන මව මෙන් බුදුන්වහන්සේ ද වැරදි අවබෝධය දුරලීම පිණිස එමෙන්ම ආත්මයට ඇති බැඳීම් දුරලීමට ද ආත්මයක පැවැත්මක් නැතැයි කියති. වැරදි අවබෝධය හා බැඳීම් ඉවත් වූ විට උන්වහන්සේ බුද්ධ ස්වභාවය නම් වූ සත්‍ය මනසේ යථාර්ථය පැහැදිලි කරන සේක.

ආත්මයක එල්ල ගැනීම මිනිසුන් අවිද්‍යාව කරා යොමු කරයි. නමුත් ඔවුන්ගේ බුද්ධ ස්වභාවය ගැන විශ්වාසය ඔවුන් බුද්ධත්වය කරා යොමු කරයි.

මෙය වෘත්තාන්තයක එන පෙට්ටියක් උරුම කරගත් ස්ත්‍රියකගේ කථාව මෙනි. පෙට්ටියේ රත්තරන් තිබෙන බව

නොදැන වෙනත් කෙනෙකු විසින් එය ඇර ඇයට රක්රත් පෙන්වන තුරු ඇය දුප්පත්කමින් ජීවත් වූවා මෙනි. බුදුන්වහන්සේ මිනිසුන්ගේ සිත් විවෘත කොට ඔවුන්ගේ බුද්ධ ස්වභාවයේ ඇති නිර්මල බව ඔවුන්ට පෙන්වති.

2. සැමදෙනාම මේ බුද්ධ ස්වභාවය දරන්නේ නම් මිනිසුන් එකිනෙකා රවටමින් සහ මරමින් මෙතරම් දුක්විඳින්නේ ඇයි? තවද ධනය තරාතිරම් හා දුප්පත් පොහොසත් බවක් ඇතිවන්නේ ඇයි?

වටිනා මැණිකක් සහිත හිස් වැසුමක් සිය නළලේ පැළඳී යෝධයෙකුගේ කථාවක් ඇත. එක් විටෙක ඔහු මල්ලව පොරයක යෙදී සිටින විට එම මැණික තම නළලේදීම පොඩි වී මස් තුළට වන. හේ එම මැණික නැති වුණා යැයි සිතා වෛද්‍යවරයකු සොයා ගියේ තුවාලයට පැලැස්තරයක් දමා ගැනීම පිණිසයි. එම මැණික මස් තුළට වී ලේවලින් දූවිල්ලෙන් වැසී ඇති බැව් වෛද්‍යවරයා සොයා ගත්තේය. ඔහු එම මැණික ගෙන යෝධයාට පෙන්වූයේය.

බුද්ධ ස්වභාවය මේ කථාවේ එන වටිනා මැණික්ගල මෙනි. මිනිසාගේ වෙනත් ආශාවන් හා තෘෂ්ණාවන් වැනි දෝෂ සහිත අදහස්වලින් එය වැසී ඇත්තේ ඒ මැණික ලෙසය. මිනිස්සු එය නැති වූයේ යැයි සිතති. නමුත් යහපත් ගුරුවරයෙක් ඔවුන්ට එය නැවත සොයා දෙයි.

බුද්ධ ස්වභාවය ලෝභ, ද්වේෂ, මෝහයන්ගෙන් ඉතා තදින් වැසී තිබුණද, ඔවුන්ගේ කර්ම විපාකයන්ගෙන් වැසී තිබුණ ද එය සියල්ලත් තුළම ඇත. බුද්ධ ස්වභාවය නැති නොවේ. එමෙන්ම විනාශ ද නොවේ. සියළු කෙළෙස් මළ ඉවත් කළ විට එය කොයි විටක හෝ නැවත පහළ වේ.

සිය මස්වල හා ලේවල සැඟවී තිබුණු මැණික කැඩපතකින් පෙන්වූ කථාවේ එන යෝධයාට මෙන් බුද්ධ ආලෝකයෙන් සිය ලෝකික ආශාවන්ගෙන් සහ රාගයන්ගෙන් යට වී ඇති මිනිසුන්ගේ බුද්ධ ස්වභාවය ඔවුන්ට පෙන්වයි.

3. මිනිසුන්ගේ අවස්ථා හා පරිසරයන් කොතෙක් දුරට විවිධ වුවත් බුද්ධ ස්වභාවය සැමවිට පිරිසිදු හා ශාන්ත වන්නේය. රතු සුදු හෝ කළු හමේ පාට නොසලකා එළඳෙනගේ කිරි දෙවූ විටම සුදුපාට වන්නාක් මෙන් ඔවුන්ගේ ක්‍රියා අනුව මිනිසුන්ගේ ජීවිත විවිධ වුවත් ඔවුන්ගේ ක්‍රියා හා සිතුවිලි විවිධ ඵලවිපාක ලබා දුන්නත් බුද්ධ ස්වභාවය සැමවිටම පිරිසිදුය.

හිමාලයේ උස් තණකොල යට සැඟවුණ අද්භූත ඖෂධීය පැළෑටියක් පිළිබඳ ඉන්දියාවේ කථාන්තරයක් ඇත. බොහෝ කාලයක් මිනිස්සු එය සෙවූහ. එහෙත් නිශ්ඵල විය. නමුත් අවසානයේදී එක්තරා ඥානවන්ත මිනිසෙක් එහි රසයෙන් එය

සොයා ගත්තේය. ඥානවන්ත මිනිසා ජීවත් වී සිටින තුරුම භාජනයකට එම ඔහුට පැල එකතු කළේය. නමුත් ඔහුගේ මරණයෙන් පසු කඳුකරයේ ඇත තිබූ දිය පහරක එම අමාත්‍ය සඟවා තැබුවේය. එම භාජනයේ වතුර ලුණු රසට හැරුණි. එමෙන්ම එය අහිතකර මෙන්ම වෙනත් රසයක් බවට ද හැරුණි.

එලෙස බුද්ධ ස්වභාවය ලෞකික ආශාවන්ගේ රුදුරු වර්ධනය තුළ සැඟවී යයි. එය ඉතා කලාතුරකින් සොයාගත හැකිය. බුදුන්වහන්සේ එය සොයාගෙන මිනිසුන්ට හෙළි කළ සේක. ඔවුන්ගේ විවිධ ඉන්ද්‍රියයන්ගෙන් එය ලබන විට ඒ ඒ පුද්ගලයා එය විවිධව රස විඳියි.

4. දියමන්තිය මැණික් ගල් අතර ඉතාම ඝන වර්ගයයි. එය කැඩිය නොහැක. වැලි හෝ ගල්, කුඩු බවට පත් කළ හැකි නමුත් දියමන්ති අනතුරකින් තොරව පවතී. බුද්ධ ස්වභාවය එලෙස දියමන්තිය මෙන් බිඳිය නොහැක.

මිනිස් ස්වභාවය එනම් එහි සිත හා ශරීරය දෙකම ගෙවී යන්නේය. නමුත් බුද්ධත්වයේ ස්වභාවය විනාශ කළ නොහැක.

මනුෂ්‍ය ස්වභාවයේ ඇති ඉතාම උතුම් ලක්ෂණය වන්නේ බුද්ධ ස්වභාවයයි. පිරිමි හා ගැහැණු වැනි මිනිස් බවේ අන්‍යත්ත වූ

වෙනස්කම් තිබුණ ද බුද්ධ ස්වභාවය පිළිබඳ වෙනසක් නැති බව බුදුන්වහන්සේ උගන්වති.

පිරිසිදු රත්රන් ලෝහ පස් උණු කිරීමෙන් අපිරිසිදු දේ ඉවත් කර හදාගන්නකි. මිනිස්සු ඔවුන්ගේ මනසෙහි ඇති ලෝහ පස් උණු කර ලෞකික ආශාවන් සහ ආත්මාර්ථකාමීත්වය නමැති අපිරිසිදු දෑ ඉවත් කිරීමෙන් ඔවුහු සියලුදෙනාම එකම නිර්මල බුද්ධ ස්වභාවය සොයා ගනිති.